

GRAFIKAI SZEMLE

SZAKFOLYÓIRAT A GRAFIKAI IPARÁGAK SZÁMÁRA

A KÖNYVNYOMDÁSOK SZAKKÖRÉNEK HIVATALOS KÖZLÖNYE

MAGY. AKADEMIA
KÖNYVTÁRA

Szerkesztőség:
Budapest, V., Hold-utca 7.

Megjelen minden hó 20-án.

Kiadóhivatal:
Budapest, V., Hold-utca 7.

Könyvnyomdák és betűöntődéek a magyar korona országainak területén.

BUDAPESTEN.

KÖNYVNYOMDAK: I. KERÜLET (VÁR). Magyar kir. Államnyomda, Nándor-tér 1. Egyetemi nyomda, Iskola-tér 3.	Poldini Ede és Társa, Ferencz József-rakpart 32. Süsz Dávid, Halter 5. Ullmann József, Régi posta-utca 4. Várnai Fülöp, Régi posta-utca 3. Wodianer F. és Fiai, Sarkantyús-utca 3.	Preszburg Frigyes, Arany Janos-utca 14. Schlesinger és Kleinberger Bálvány-utca 18. Vayda és Hamburger, Nádor-utca 19. Weismann (sz. Laszk) E., Nádor-utca 18.	Kunusy Vilmos és Fia, Teréz-körút 38. Löbl Dávid, Andrássy-út 19. és Szerecsen-utca 20-24. Magy. kir. államvasutak menetjegy-nyomdája, Csengery-utca 33. Mahrer Testvérek, Szerecsen-utca (állam- nyugdíjint. palotája). Markovits és Garai, Lázár-utca 13. Nagel István, Dessewffy-utca 21. Neumayer Ede, Szerecsen-utca 35. Posner K. Lajos és Fia, Csengery-utca 31. Pollacsek Mór, Revai-utca 5. Quittner József, Szerecsen-utca 1. Radó Izor, Váci-körút 1. Rigler József Ede, Rózsa-utca 55. »Unio«-könyvnyomda közkereseti társaság Podmaniczky-utca 45.	Propper Leó, Erzsébet-körút 22. Wendt Lajos, Doh-utca 12. Zeisler M., István-tér 17.
II. KERÜLET (VIZIVÁROS). Bagó M. és Fia, Ponty-utca 4. Heislcr Jaroslav, Várkert-rakpart 1. Müller K. (Münster K.), Albrecht-út 5.	II. KER. (LIPÓTVÁROS). Bendiner A., Arany János-utca 18. Czettel és Deutsch, Bálvány-utca 12. Gansel Zsigmond »Minerva«-nyomda, Sas-utca 29. Hungaria könyvnyomda és kiadó-üzlet, Váci-körút 34. Kálmán M. és Társa, Vadász-utca 32. Kanitz C. és Fiai, Vadász-utca 26. Kaufmann József, József-tér 13. Károlyi György, Rudolf-rakpart 7. Kertész József, Mária Valéria-utca 11. Kollmann Fülöp, Arany János-utca 34. Légrády Testvérek, Váci-körút 78. Löw Ede, Váci-körút 80. Márkus Samu, Gyapju-utca 6. Orsz. központi községi nyomda-részvénytárs. Lipót-körút 22. Pallas, irodalmi és nyom- dai részvénytársaság, Kálmán-utca 2. Pesti Könyvnyomda- Részvény-Társaság, Hold-utca 7. Pesti Lloyd-Társulat Könyvnyomdája, Dorottya-utca 14. Pollák M. Miksa, Bálvány-utca 21.	VI. KER. (TERÉZVÁROS). Vas Bernát, Király-utca 58. Özv. Borúth Elemérné Mozsár-utca 8. Brózsa Ottó, Váci-körút 17. »Corvina«-nyomda Révay-utca 14. »Európa« irodalmi és nyomdai részv.-társ. Ó-utca 12. Engel S. Zsigmond, Lovag-utca 7. Fővárosi könyvnyomda- vonalozó- és könyv- kötő-részvény-társaság, Podmaniczky-utca 37. Fuchs Samu és Társa, Podmaniczky-utca 27. Goldstein Albert, Szerecsen-utca 7. Goldschmiedt Lipót, Révay-utca 6. Gutenberg-Nyomda, Gyár-utca 31. Grünhut Miksa, Király-utca 8. Herrman Ignác, Laudon-utca 10. Hornvánszky Viktor, Aradi-utca 14. Hunnia-Könyvnyomda. Szerecsen-utca 65. »Kosmos« müintézet, kö- és könyvnyomda r.-t. Aradi-utca 8. Klauber és Singer Lázár-utca 8. Klein Testvérek, Révay-utca 10. Kronstein Ármin, Új-utca 34.	VIII. KER. (JÓZSEFVÁROS) Alkotmány-könyvny., Baross-utca 59. »Budapesti Hírlap« nyomdája, Rökk Szilárd-utca 4. Fritz Ármin, József-körút 9. Magyar Nyomda, (Szemere A. és Tsa) József-utca 45. Rózsa Kálmán és neje, Szentkirályi-utca 30. Szent Gellért-nyomda, Práter-utca és Óriás- utca sarkán. Weissenberg Ármin, Eszterházy-utca 16.	IX. KER. (FERENCZVÁROS). Engelmann Mór, Cálvin-tér 2. és Károly- körút 9. Eisner Géza, Pipa-utca 20. »Patria« nyomda-rész- vény-társaság, Üllői-út 25.
III. KERÜLET (Ó-BUDA). Baitalits Imre, Lajos-utca. Bichler I., Kiskorona-utca 15. Wimmer Márton, Serfőző-utca 10.	IV. KERÜLET (BELVÁROS). Anglo-Nyomda (Kohn T.), Gránátos-utca 20. Athenaeum, irod. és nyom- dai részv.-társaság, Ferencziek-tere 3. Buschmann Ferencz, Koronaherczeg-utca 8. Franklin-Társulat, magy. irod. int. és könyvny., Egyetem-utca 4. Grosz Bertalan és Varga Endre, Lipót-utca 43. Goszler Gyula, Aranykéz-utca 1. Hedvig S., Károly-körút 22. Hunyadi Mátyás, irod. és könyvnyomda-intézet. Zöldfa-utca 43. Mercur kö- és könyv- nyomda, Kecskeemélt-utca 5. Nagy Sándor, Papnövelde-utca 8. Országgyűlési Értesítő Nyomdája, Megyeház-utca 11-13. Pardavy József, Lipót-utca 6.	VII. KER. (ERZSÉBETVÁROS) Apollo irod. és nyomdai r. t., Rottenbiller-utca 46. Deutsch József, Károly-körút 7. Eckstein és Neufeld Király-utca 45. Garai Mór, Károly-körút 3. Goldfaden Márk Kazinczy-utca 7. Heimlich és Széga Csányi-utca 13. Löbl Mór, Király-utca 27. Löblovitz Zsigmond, Csömöri-út 54. Neuwald Illés, Dohány-utca 44. »Pannonia«-nyomda Rombach-utca 8. Klopfer Samu Kazinczy-utca 35.	X. KER. (KÖBÁNYA). Első kőbányai könyvny. Jászberényi-út 1.	
				BETŰÖNTŐDÉK Államnyomda. Athenaeum. Első Magyar Betűöntőde Részvénytársaság, Egyetemi nyomda. Fischer és Miksa, Franklin-Társulat, Könyvnyomda r.-t. Pallas, Pesti Könyvnyomda- Részvénytársaság.

Előfizetési ár: egész évre 2 frt = 4 kor., félévre 1 frt = 2 kor.

KÖNYVNYOMDÁK A VIDÉKEN.

Ada. Berger Adolf.	Csongrád. Weisz Márkus. »Tiszavidék« nyomdája, tulajd.: Silber Jánosné. »Csongrádi Híradó« nyom- dája (tul.: Hegyi Antal).	Gyöngyös. Braun Bertalan. Herzog Á. E. Kohn L. Kohn Mór.	Kis-Kún-Félegyháza. Feuer Illés. Renezay József.	Mohács. Bland János. Rosenthal Márk
Alsó-Kubin. Trnkóczy József	Czegléd. Piros J. és Társa. Sebők Béla.	Győr. Fischer István és F. utóda: Nitsmann József. Surányi János. Győregyházmegyei könyv- nyomda. »Pannonia« könyvnyomd. (tulajd. Haar és Raab)	Kis-Martón. Dick Ede.	Moór. Völgyi Lajos.
Apatin. Szavadill József.	Debreczen. »Csokona« nyomda- és kiadó-részvény-társaság. »Debreczeni Ellenőr« ny. »Debreczeni« nyomda. Ifj. Gyurky Sándor. Kutasi Imre. László Albert. Városi nyomda.	Győr-Sziget. Gross G. és társa.	Kis-Várda. Berger Ignác.	Munkács. özv. Blayer Pinkászné és fia Farkas Kálmán. »Munkács« könyvnyom- dája, könyv- és papir- kereskedése: Kozma és Grünstein.
Arad. Aradi nyomda- részvény- társaság. Bloch H. Gyulai István. Lengyel Lipót. Muskát Miksa.	Deés. Demeter és Kiss. Rosenstein Mayer.	Gyula. Dobay János. Kohn Adolf.	Kolozsvár. Gombos és Sztupjár. »Ellenzék« nyomdája. Gámán János örökösei. »Közművelődés« nyomda. Lehmann V. Sándor. »Magyar Polgár« nyomd. Polcz Albert. Stratzinger G.	Muraszombat. Grünbaum Márk. Nagy-Atád. Günsberger Antal.
Román gör. kel. egyház- megye nyomdája. Réthy Lipót és Fia. Varga és Társa. I. aradi amerikai gyors- sajtónyomda.	Detta.Heldenwanger József.	Gyulafehérvár. Püspöki lyc. nyomda. Voltz H.	Komárom. Rónai Frigyes. Özv. Krausz Ignáczné. »Petőfi« nyomda. Spitzer Sándor.	Nagy-Bánya. Molnár Mihály. Keresztes Ferencz »Hala- das« nyomdája.
Abrudbánya. Policzer Zs.	Déva. Hirsch Adolf. Kroll D.	Hajdu-Böszörmény. Szabó József.	Körmend. Körmendi könyvnyomda- részvénytársaság.	Nagy-Becserek. Grcsits I. Pleitiz Fer. Pál utóda (dr. Brajner L. és Mayer R.). Jokly Lipót.
Aranyos-Maróth. Részvénynyomda. (Felszám- olás alatt.)	Devecser. Rosenberg Zsigmond.	Hajdu-Szoboszló. Plón Gyula.	Körmöczbánya. Joerges A. özv. és fia.	Nagy-Bittse. Spiegel Samu.
Aszód. Magy. kir. javító-intézet nyomdája.	Dicső-Szent-Márton. Hirsch Mór.	Halas. Práger Ferencz.	Köszeg. Feigl Frigyes és Gyula.	Nagy-Enyed. Cirner J. József. Wokál János.
Baja. Kollár Antal és Fia. Nánay Lajos. Streintz Gyula.	Ditró. Ditró és Szárhegy közsé- gek nyomdája.	Hatvan. Hoffmann J.	Kula. Berkovics Márkus.	Nagy-Kanizsa. Fischel Fülöp. Wajdics József. Weisz L. és F.
Balassa-Gyarmat. Halyák István. Balassagyarmati könyv- nyomda-részv.-társ.	Dombóvár. Első dombóvári könyv- nyomda és papírszergvár.	Hódmező-Vásárhely. »Hungaria« nyomda. Városi nyomda. Lévai Fülöp.	Kún-Szt-Miklós. Bors Károly.	Nagy-Károly. Ifj. Róth Károly. Sarkadi Nagy Zsigmond és Társa.
Balászfalva. Gör. k. püspöki nyomda.	Dunaföldvár. Schwarz Manó.	Holics. Hotascha J.	Léva. Nyitrai és Társa. Dukesz Lipót.	Nagy-Kikinda. Kiadói nyomda Milenkovits István. Radák János.
Bánffy-Hunyad. Salamon Mór.	Duna-Szerdahely. Goldstein Józsuá. Adler Netti.	Huszt. Mermelstein Fülöp.	Lippa. Povázsay Sándor. Zách József.	Nagy-Kőrösi Közlöny nyomdája. Ottinger Ede.
Bártfa. Blayer M.	Eger. Érseki lyc. nyomda. Egri könyvnyomda-rész- vény-társaság. Löw Samuel.	Igló. Schmidt József.	Liptó-Szt-Miklós. Steler Izidor.	Nagy-Mihály. Landesmann R.
Békés. Povázsay László. Özv. Már Józsefné. Báró Dresler Géza.	Eperjes. Pannonia-nyomda, tulaj- donos: Hedry Bertalan és Stehr D. Kösch Árpád.	Kabod. Deutsch Mózes.	Lőcse. Reisz M. József. Werthmüller J. és Fia.	Nagy-Rőcze. Guttman Fülöp.
Békés-Csaba. »Corvina« ny. (Szihelszky József.)	Érsekújvár. Winter Zsigmond. Leuchter Samuel.	Kalocsa. Werner Ferencz. Malatin Antal.	Losonc. Kármán-könyvnyomda. Losonczy Sándor és Társa. Roth Simon.	Nagy-Szalonta. Reich Jakob.
Lepage Lajos. Povázsay Sándor és Guszt.	Ér-Mihályfalva. Beck Adolf.	Kaposvár. Hagelmann Károly. Jancsovics Gyuláné. Kéthelyi Miksa. Magyar János.	Lugos. Traunfellner Károly. Virányi János. Weisz Hermann.	Nagy-Szeben. Kraft C. Vilmos. Drotteff József. Institut tipografic. Reissenberger Adolf. Román püspöki könyvny.
Belényes Süssmann Lázár.	Erzsébetváros. Kotzauer D.	Kapuvár. Buxbaum József.	Magyar-Óvár. Czéh Lajos.	Nagy-Szt.-Miklós. König Salamon. Wiener Nathan.
Besztercze. Botschar T. Orendi Károly.	Esztergom. Buzárovits Gusztáv. Gerenday József »Hunnia« nyomdája. Laiszky János. Tábor Adolf.	Karánsebes. Orchoja Antal. Karánsebesi gör. kel.róm. egyházmegye nyomdája.	Makó. Gaál László. Neumann József.	Nagy-Szőllős. Zinner Mór.
Beregszász. »Haladás« könyvnyomda, tulajd.: Juhász Piroska.	Fehértemplom. Wunder J.	Karczag. Szódi Miksa. Pauncz Mór »Haladás« könyvnyomdája.	Malaczká. Wiesner Alfréd.	Nagy-Szombat. Goldmann Miksa. Horovitz Adolf. Winter Zsigm. özvegye.
Besztercebánya. Machold F. Singer és Sonnenfeld.	Felső-Eőr. Schodisch Lajos.	Kassa. Özv. Lippóczy Józsefné. Bernovics Gusztáv. Grosz Soma. Ries Lajos. Werfer Károly.	Mármaros-Sziget. Deutsch és Berger. Blumenfeld és Dávid. Részvény-nyomda. Wider Mendel.	Nagy-Tapolcsány. Platzko Gy.
Bicske. Lederer Hermann.	Fiume. Battara P. Chiuzre & Co. Jerouscheg G. Karlitzky Ferencz. Stabilimento Tipo-litogra- fico Fiumano.	Kecskemét. Fekete Mihály Sziládi László. Tóth László. »Pannonia« nyomda. Steiner Mihály.	Maros-Vásárhely. Adi Árpád. Ev. ref. collegium-nyomda. Grün Vilmos gyorsajtó- nyomdája.	Nagyvárad. Berger Samuel. Freund Lajos és Társa. Helyfi László. Laszky Ármin. Láng József. Neumann Vilmos. Rosenbaum Vilmos. Sonnenfeld Adolf. Szent László-nyomda r.-t. »Szigligeti« nyomda r.-t. Pauker Dániel. Ungár Jenő.
Bonyhád. Raubitschek Izor.	Fogarás. Thierfeld Lipót.	Készmárk. Kling János. Sauter Pál.	Mátészalka. Weisz Zsigmond.	Német-Bogsán. Zeier J.
Brassó. Gött János és Fia. Muresianu Aurél. Alexi Theochár. »Közművelődés« nyomda.	Galánta. Első galántai könyv- nyomda és papírraktár.	Keszthely. Nádai Ignác. Farkas János.	Medgyes. Reissenberger G. A.	Német-Palánka. Kristofek József.
Breznóbánya. Kreisler J.	Galgóc. Sternér Adolf. Seidl Jakob.	Kis-Czell. Menyhárt Julia.	Mezőtúr. Gyikó Károly.	Nyiregyháza. Jóba Elek. Piringer János.
Buziás. Ullmann F.	Gyergyó-Szt-Miklós. Szabó testvérek.	Kézdi-Vásárhely. Ifj. Jancsó Mózes. Betegh Pál és Mester János	Mindszent. Weisz Ignác.	
Csáková. Chudy Testvérek.	Gyoma. Kner Izidor.		Miskolcz. Forster Rezső. Wesselényi G.-né. Stamberger Bernát.	
Csáktornya. Fischel Fülöp.	Gyöngy. Krausz N.		Módos. Staits György.	
Csiksomlyó. Ferenczrendi nyomda.				
Csikszereda. Györgyakab Márton.				
Csőka. I. csőkai könyvnyomda és papírraktár.				
Csorna. Neumann Samu.				

GRAFIKAI SZEMLE

SZAKFOLYÓIRAT A GRAFIKAI IPARÁGAK SZÁMÁRA

A KÖNYVNYOMDASZOK SZAKKÖRÉNEK HIVATALOS KÖZLÖNYE

MEGJELEN MINDEN HÓ 20-ÁN

MAGY. AKADEMIA
KÖNYVTÁRA

V. ÉVFOLYAM

BUDAPEST 1895 DECEMBER

12. SZÁM

A munka ünnepe.

Szombaton, december hó 7-én ünnepelte a debreczeni városi nyomda személyzete két tisztos tagtársának, *Frics József* nyomdai művezetőnek és *Kenderessy Lajos* korrektor, betűtárnok és pénzkezelőnek, félszázados nyomdász-pályájuk emléknapját.

Az ünnepély impozáns lefolyása tanúságot tett a két jubilánsiránt nyilvánuló rendkívüli rokonszenvről, melyben nem csupán a nyomdászság, hanem Debreczen városának

valamennyi intelligens rétege is részes.

Este nyolcz órára összegyűlt a mintegy kétszáz főnyi vendégsereg; megjelentek a két jubiláns családtagjain kívül a debreczeni nyomdászok testületileg nagy hölgyközönséggel. Ezeken kívül emelték az ünnepély jelentőségét szíves megjelenésükkel: *Simonffy Imre* polgármester, *Széli Farkas* kir. táblai tanácselnök, *Könyves Tóth Kálmán*, *Materny Lajos* lelkészek, *Lévay Ferencz*, *Csáthy Ferencz* könyvkereskedők s egyéb, a művelt osztályokhoz tartozó személyiségek, városi tisztviselők stb. stb.

Miután a két jubiláns küldöttség kíséretében, a vendégsereg harsány éljenzése mellett, helyét elfoglalta, kezdetét vette az ünnepély és program szerint elsőben a városi nyomda személyzete nevében Várakozó Gyula szaktárs üdvözölte *Frics Józsefet*, szép beszédben méltatva a vezetésére bízott műintézet és személyzete körül szerzett érdemeit.

Ezután átnyújtotta neki a személyzet ajándékát: arckép-albumot a személyzet fényképeivel. Az album díszes könyvkötészetű munka, mely *Dávidházy Kálmán* műhelyéből került ki. *László Imre* volt a következő szónok, a ki az önképző-egylet részéről *Frics József*-nek, mint az önképző-egylet örökös díszelnökének, *Kovács János* által festett sikerült arcképét nyújtotta át emlékül. *Popper Dezső*, a *Csokonai*-nyomda faktora szólott ezután ezen nyomda, valamint a *Hoffmann* és társa cég személyzete megbízásából, melegen üdvözölve a jubilánst, a kinek emléklapot nyújtott át. *Frics József* tisztelőitől még egyéb emléktárgyat is kapott.

Ezután *Kenderessy Lajos* üdvözlésére került a sor. Egyik szedőtársa, *Török Ferencz* egyszerű, de a szív mélyéből fakadó szavakkal üdvözölte az öreg urat, nemcsak mint szaktársat, de mint csaknem mindnyájuknak a tanítómesterét. Jókívánságuk kíséretében a városi nyomda személyzete részéről értékes aranylánczot adott át emlékül. *Vesszőssy József*, az önképző-egylet nevében, talpraesett rövid beszéd mellett két darab húszfrankos aranyot adott át. Utoljára a *Csokonai* és *Hoffmann*-féle nyomdák megbízásából *Erdélyi István* üdvözölte *Kenderessy*-t és emléklapot nyújtott át.

Az üdvözlő beszédek után *Frics József* hosszabb beszédben köszönetét fejezte ki a mai napon tapasztalt elismerésért, első sorban *Simonffy Imre* polgármester úrnak, mint a városi nyomda lelkes pártfogójának; azután kartársainak köszönte meg ragaszkodásuknak ezen jóeső, holdgigitó jelcit s összetartásra, szorgalomra buzdítja őket.

Kenderessy Lajos elérzékenyedve rebegte el hálás köszönetét az őt ért nagy kitüntetésért.

Ezután vacsorához ült a társaság, melynek folyamán *Simonffy Imre* polgármester emelt legelőször poharat, éltetvén a két jubilánst, *Frics József* művezetőt és *Kenderessy Lajos*-t, a régi gárda, a »socius«-ok egyik utolsó tagját. A városi hatóság nevében munkásságukról, érdemeikről elismeréssel emlékszik meg.

Az ezután következett többi felköszöntők közt különösen nagy hatást idézett elő *Balogh Ferencz* hit-tanár nemes hévvel előadott tószta.

Szálló ige — ugymond — ez a kifejezés »nagy idők tanuja«. Intézményekre századokkal, emberekre évekkel mérik a nagy idők. Nagy időkért ért intézményekért, nagy időkért ért emberekért emeli most a poharát. Az egyik ősi intézmény a kollégium, a tudományokat képviselő intézmény nevében teszi ő le az elismerés pálmakoszorúját Debreczen egy másik ősi intézménye: a könyvnyomda elé. E két intézmény ikergyermek a magyar géniusznak, csaknem egyszerre született

hirdetni és terjeszteni a tudományt, a magyar műveltség világhírét. Párját nem találjuk ezeknek az országban. A budapesti egyetem eredete sem oly régi, mint a debreczeni kollegiumé, és csak Kolozsvárnak a sajtója keletkezett előbb azok között, melyek a múlt századokban irányadó befolyást gyakoroltak nemzeti műveltségünkre. Debreczen város közönsége már 1561-ben polgári, városi intézményévé tette a tipográfiát s azóta fennáll fejedelmi kegy nélkül, míg azok a nyomdák, melyeket országtartó nagy urak alapítottak, velök együtt megszűntek, elenyésztek. Örök dicsősége marad ez Debreczennek. Mint két hatalmas szárny, vitte, emelte Debreczent fölfelé, a nyomda és a kollegium; mint az egyik szárny tollait, élteti ő a nagy idők tanuit, Fricset és Kenderessyt, a kiknek 50 éves nyomdászokdása alatt a városi nyomda frissebb nyomokat vágott az irodalomban.

Az ünnepély emelkedett hangulatához nagyban hozzájárult a Budapestről és egyéb helyekről érkezett számos üdvözlő távirat is.

Később a fiatalság tánczra perdült és Veres Tóni elsőrangú zenekarának muzsikája mellett jó kedvvel járta hajnalig.

Igy végződött ez a szép ünnepély, melyet a résztvevők még sokáig fognak kedves emlékekben tartani.

Befejezésül közöljük a két érdemes pályatársnak életrajzát.

Frics József besztercebányai módos polgárcsalád gyermeke. Iskoláit — négy elemi és hat gimnázialis osztályt — szülővárosában Besztercebányán, és Miskolczon végezte, még pedig kitűnő eredménnyel, úgy, hogy szülei papnak szánták. A sors azonban úgy hozta magával, hogy nyomdász lett; 1842-ben beállott tanoncznak a Csöglei Tóth Lajos nyomdájába, szaporítva ezzel azok számát, kik mint Miskolczi származó derék nyomdászok, művészetünk emelésére nagy sikerrel közrehatottak (a Frics előtti időből itten hamarosan csak Burger Zsigmond és Herz János személyeire utalunk). Négy évi tanonczidejét Kocsi Sándor, a későbbi fővárosi jóhírű nyomdatulajdonos vezetése mellett töltötte ki. Fölzabadosítása után a fővárosba törekedett, hogy szakmájában tovább képezze magát. Itten Kozma Vazul nyomdájában kapott kondíciót; 1847-ben pedig fölment Pozsonyba. 1848-ban az emlékezetes márcziusi napok már ismét Pesten találták Fricset, a szabadsajtó lelkes munkását.

Bekövetkezvén az önvédelmi harcz ideje, Frics is sietett a zászló alá s mint nemzetőr résztvett a pákozdi és schwechati véres ütközetekben. Ezután 1849 január hó 5-éig *Kossuth Lajos Hírlapjánál* találjuk működésben. Ekkor az osztrák hadsereg bevonulása miatt kénytelen volt Pestet elhagyni; azután Miskolczon Szemere Bertalantól megbízást kapott egy tábori nyomda felállítására s egyuttal hadnagyi ranggal is fölruházott. A nyomda felszerelése azonban akadályokba ütközött; Pest felé, honnan a szükséges kellékek beszerzendők lettek volna, az út el volt vágva. Így ő a kormánylaphoz, a *Közlönyhöz* osztott be. Ezután osztozkodott e lap viszontagságaiban egészen Aradig.

A katasztrófa beálltával Frics kezéhez vevén a *Közlöny* nyomdájánál Kossuth Lajos által írt, 1849

augusztus 8-ról Aradról keltezett utolsó hadi tudósítás eredeti kéziratát, Pest felé iparkodott. E kéziratot mint ama válságos napok becses emlékét magánál rejtegette, míg nem 1877-ben azt csinosan bekötve a debreczeni főiskola könyvtárának adta megőrzés végett.

Több hónapig tartott bujdosás után 1850-ben Pesten Lukács Lászlónál, majd Emich Gusztáv nyomdájában kapott alkalmazást. Számvald Gyula, Emich Gusztáv társa, látva képességét és szorgalmát, a nyomda vezetésével bízta meg őt. Majd egy évig működött itten, midőn denunziálták s a szomorú emlékű Neugebäudeban haditörvényszék elébe állították és csak nagy bajjal menekült az elítéltetéstől, bár azután még egy darabig internált egyenként rendőri felügyelet alatt állott.

1853-ban megvált állásától s Bécsen át körutat tett a külföld hírnevesebb nyomdászvárosaiba, szakmájában való tapasztalat-gyűjtés végett. 1854 végével újra Budapestre került Herz Jánoshoz, ki nyomdájának vezetésével bízta meg. Ez időre esik házassága is, melyet 1855. év október havában Schukawitz Teréziával kötött. Az amaz időben hírnevességének delelő pontján álló Herz-nyomdát Frics József 1859 október végéig igazgatta.

Ekkor mélyreható fordulat állott be Frics nyomdász-pályáján. Ugyanis sz. kir. Debreczen városa tanácsa és közgyűlése egyhangúlag ő reá bízta a szép múltú városi nyomda műszaki vezetését — régi szólamód szerint provizorságát — s így Frics 1859 november hó 1-én elfoglalta a Huszár Gál, Hofhalterek, Töltési, a két Margitai, Viski, Csáthy György és Tóthok árvaságára jutott örökét. Legelső teendője volt a visszamaradt állapotban levő nyomda berendezését és betűanyagát az utolsó darabig felújítani. A faprések lomtárba vándoroltak, helyettük újszerkeztű vassajtók állítottak fel. Ebben az időben történt, hogy Röck István ismert fővárosi gépgyáros merész elhatározással a nyomdai gyorsajtók építését kezdte; sajnos, azon időbeli princípálisaink nem igen bíztak a hazai gépiparban és nem támogatták a derék gyáros vállalkozását. Frics is ama kevesek közé tartozott, kik méltányolták Röck kezdeményezését és egy hazai gyártmányú gyorsajtót rendelt meg nála. A Röck által épített gép volt Debreczennek első gyorsajtója s Fricsnek nem volt oka megbánni a honi gépiparba vetett hitet, mert a gép derekasan megállta helyét.

1868-ban állítottatott fel a városi nyomdában a második gyorsajtó, melyet 1884-ben a harmadik követett.

A betűanyag fölfrissítésével a nyomda előállítási képessége teljesen modern színvonalra emelkedett, melynek morális hatása a nyomdát egymásután ért kitüntető elismerésekben nyilvánult. Ilyenekben részesült a városi nyomda az 1868-iki pesti országos, az 1871-iki londoni nemzetközi tárlaton, az 1876-iki szegedi országos, az 1878-iki Budapesten rendezett nyomdászati szakkiállításon és az 1885-iki budapesti országos köztárlaton.

Ily közhasznú és sikerekben bővelkedő munkálkodás után csak természetesnek találjuk, hogy Frics József 1884. november hó 9-én, midőn a nyomda-

személyzet művezetőségének huszonötödik évfordulóját ünnepelte, úgy a nyomdászág, mint Debreczen városának intelligenciája részéről a legszivélyesebb ovációkban részesült.

Kiváló szakképzettségével és humánus gondolkodásmódjával nyerte meg környezetének szeretetét és tiszteletét. Személyzetének méltányos kívánságai mindig kész tolmácsolóra találtak ő benne a városi tanács-csal szemben; 1873-tól fogva pedig mint a debreczeni nyomdászok betegsegélyző-egyletének sok éven át volt elnöke nagy buzgalommal párosult üdvös tevékenységet fejtett ki.

Életleirői feladatunknak ezzel eleget téve, még csak amaz őszinte kívánatunknak adunk kifejezést, hogy Frics Józsefet jó nemtője még sok-sok éven át tartsa meg egészségben a debreczeni fényes multtal bíró városi nyomda élén, szaktársai díszére és Debreczen városának hasznára.

* * *

Megtörtént 1829 január hó 16-án, hogy *Kenderessy János*, tisztos debreczeni iparosnak fia született, ki a keresztségben Lajos nevet nyert. Természetesen volt nagy öröm a Kenderessy-házban. A kis Lajos egészségben és erőben szépen gyarapodott; sajnos, azonban már fiatal gyerek-korában azon súlyos csapás érte, hogy 1834-ben elvesztette szerető atyját. Az árván maradt fiút édesanyja azután gondos nevelésben részesítette. Miután Kenderessy Lajos iskoláit a debreczeni főiskolában végezte, úgy az elemieket, mint négy osztály gimnáziumot, 1845 augusztus havában a nyomdászati pályára lépett, mint betűszedő-tanoncz az azon időben Debreczenben még egyedül fennálló nyomdába, az évszázados városi nyomtatóműhelybe.

Kezeink közt levő régi följegyzések szerint ebben az időben következő egyének voltak a nyomdában alkalmazva: Tóth Endre, mint művezető; Mezey József ellenőr; Konrád János és Fodor Ruben, mint betűraktárnokok. Szedők (úgy a szedők, mint a nyomó-segéddek akkori elnevezése szerint: sociusok) voltak: Fábian Antal, Kiss Ferencz, Gulyás Mihály, Hegedüs István; nyomók (hat faszajtó mellett): Kardos István, Csontos Ferencz, Szőke Ferencz, Ujvárosy József, Kuttor Sámuel, László Lajos, Pintér Károly, Szarvas László, Veszprémy Lajos és Juhász Károly. Tanonczok: Kovács Pál, Nagy József, Kuttor László, Kardos István, Pálfalvai Károly és Hegedüs Lajos.

Ezek közül 1848-ban Bem apóhoz szegődtek mint tábori nyomdászok: Hegedüs István, Kuttor Sámuel, Pálfalvai Károly és Ujvárosy József. Szegény Kuttor Sámuel többé vissza nem jött, nyom nélkül odaveszett, valószínűleg oláh martalóczok áldozata lett.

Ezen kitérés után fölvehetjük újra az elejtett fonalat. 1850 tavaszán letelvén Kenderessy öt évig tartó tanoncz-ideje. Időközben édesanyja is elhalálozván, a magára maradt fiatal Kenderessy felszabadulása után otthagyta Debreczent és feljött Pestre. Itten munkát kapott Lukács László nyomdájában, hol 1851 január 13-áig foglalatzkodott; ekkor a budai egyetemi nyomda kötelékébe lépett és itten ugyanazon év december hó 20-áig állott munkában.

Ebben az esztendőben a következő följegyzésre méltó eset zavarta meg Kenderessy egyhangú szedőéletét. Nevezetesen augusztus hó 24-én, egy szombati napon, meghívta Kenderessy néhány jó barátját és kollegáját nevenapjának szives megülésére, mi a legjobb hangulatban végig is ment egy krisztinavárosi kis bormérő helyiségben, Kenderessy Lajosnak buzgó élte-tése mellett. Kenderessy azonban már 10 órakor haza távozott, későbbi apósa, Bähringer József kollegájának és családjának kíséretében, míg a társaság többi tagjai még tovább mulattak. Másnap, vasárnap délután újra találkozott a mulató társaság ugyanazon helyen. Négy óra tájt egyszerre csak betoppan a korcsmába egy rendőri közeg és a korcsmárosnak tudtára adja, hogy tüstént kövesse őt a rendőri hivatalba, hol fontos dologban ki akarják hallgatni. Két óra multával visszakerült a gazda kínosan megszeppent vendégei körébe, kísérve két magasabbrangú rendőrségi hivatalnok által. Ekkor tudta meg a társaság, hogy baj van! a tegnapi Lajos-este miatt. A rendőrök töviről hegyire kezdték a helyiséget átkutatni, még az ágyneműek is átforgattattak. Ezen semmiféle eredménynyel járó műtét után a két rendőrtiszt Kenderessyt kezdte faggatni, azzal vádolván őtet, hogy tulajdonkép nem is az ő nevenapját, hanem Kossuth Lajosét ünnepelték tegnap s hogy ő nekik tudomásuk van formális összeesküvésről. Kenderessy hiába utasította vissza ezen gyanúsításokat, mint alaptalanokat, a vallatás vége az volt, hogy Kenderessyt a készen álló kocsiba tuszkolták, a két rendőr pedig jobbról-balról melléje telepedett, azonkívül a kocsit oldalt két-két lovasrendőr és hátvéd gyanánt is két lovas követte s ezen megtisztelő fedezet alatt beszállították Kenderessyt, mint valami nagy államfogyót a budai rendőri hivatalba. Másnap a rendőrfőnök elé került; ez újra nyaggatta holmi összeesküvés létele felől, persze eredmény nélkül. Azután átszállították Pestre a főrendőrség elé; itten ismét kihallgatták, ezután pedig a Neugebäudeba került, hol három hónapig fogva tartották. Ezen idő alatt a katonai törvényszék vizsgálta az ügyet és miután nem tudtak semmit kisütni Kenderessy ellen, szabadon bocsátották. Két szaktárs, Varga József és Holéczy Dénes azonban, úgy látszik, mégis elköverték jókedvükben ama főbenjáró büntetést, hogy Kossuth Lajost éltették a kérdéses estén, mert mindkettő hat-hat havi börtönre íteltetett el, mely büntetést a királyi kegy két hónapra enyhítette.

Kiszabadulása után Kenderessynek mint rovott egyéniségnek az egyetemi nyomdában sem volt soká maradása. Belépett tehát Bagó Márton műhelyébe és itten 1852. április 12-éig működött. Innen átment Pestre Müller Emil nyomdájába, ezen üzletből pedig 1853-ban kivált, hogy újlag Lukács Lászlónál keresse kenyerét 1854 június hó 4-éig.

Ekkor történt, hogy a debreczeni városi nyomda azon időbeli vezetője, Fodor Ruben, hazahívta Kenderessyt, ki a szívelyes meghívásnak engedve, fölkereste szülőhelyét és ott működött 1858 évi márczius hó 28-áig. Ezen négy évi idő alatt, t. i. 1854 szeptember havában vette nőül Kenderessy szak-

társának, Bähringer Józsefnek Mária nevű leányát, kiben a legjobb hitvest és gyermekeinek leggondosabb anyját nyerte.

1858-ban újra áttelepedett Budapestre s itten ismét a Lukács-féle nyomdában, mely időközben Herz János tulajdonába ment át, talált munkát, hol 1860-ig működött. Ezen idő után a Müller-nyomdába lépett, melyet később a Khór és Wein cég vett meg s itten 1868-ig az *Orvosi Hetilapot* szedte. Miután még egy éven át Budán az egyetemi nyomdában működött, visszatért szülővárosába s ottan becsületes és ernyedetlen munka közben elérte a mai örömlőnöt.

Budapesten való tartózkodása idejében a fővárosi nyomdász-ság körében új, szabadabb irányt követő szellem kezdett terjeszkedni. Kenderessyt is ott találjuk az elsők sorában, kik sarkallták szaktársaikat anyagi helyzetük javítása érdekében; tagja volt ő az 1861-ben lezajlott árszabálymozgalom vezető bizottságának. S habár ez a mozgalom kedvező eredményt nem birt felmutatni, mégis ama jótékony hatással járt, hogy az addig tespedtségben volt kedélyek felocsudtak s közelebbi érintkezésbe léptek egymással a közös bajok orvoslására. Ezen úton jött létre azután a ma virágzó *Magyarországi könyvnyomdászok és betűöntők együletének* alapítétele, melyen Kenderessy újra tevékeny részt vett.

Ott találjuk továbbá Kenderessyt az 1865-ben és 1866-ban tett intézkedéseknél az *önképző-egylet* megalakítása ügyében, mely egylet azután oly nagy horderejű tényezője lőn szociális küzdelmeinknek.

Szóval, Kenderessy önzetlen munkálkodásával már akkor kivívta magának kollegái nagyrabecsülését. Széret természetes, hogy a szaktársai jóléte iránt oly fogékony kedélyvel bíró egyén, mint Kenderessy, debreczeni sokkal szűkebb hatáskörében sem maradhatott soká tetlenül. Szövetkezve az oly korán elhunyt, a vidéki nyomdászok sanyarú helyzetének javítását színtoly nemes hévvel felkaroló *Lesska Nándorral*, megalapította 1872-ben a *Debreczeni könyvnyomdászok betegsegélyző-egyletét*, melynek igazgatásában mai napig, utóbb mint elnök, buzgón résztvett.

A mellett, hogy a debreczeni szaktársak ügyeit minden alkalommal törekedett érvényre juttatni, nem mulasztotta el Kenderessy kötelességeit az általánossággal szemben sem. Ezen irányban legnagyobb elismeréssel kell adóznunk azon állhatatos és semmiféle akadályoktól vissza nem riadó agitációért, melylyel a fővárosi nyomdász-egylet országosítása érdekében síkra szállott. Vidéki szaktársaink közül leginkább *Kenderessy Lajos* és néhai *Bóna J. Károly* Nyitrán, tekinthetők ezen üdvös eszmének előharcosaiul. Sajnos, a derék Bóna nem érte el buzgólkodásának megtestesülését; annyival inkább örülnünk kell, hogy kitartó munkatársát, Kenderessy Lajost jó sorsa még mindig teljes erőben engedi élvezni emberbaráti törekvéseinek áldásos gyümölcseit.

Óhajtjuk, hogy élvezze még sok, sok éveken át! Szaktársainak szeretete növekedjék ezután is, a mint megérdemli az olyan ember, a ki hosszú pályáján a köz javán munkált szakadatlanul. *Faragó.*

Magyar nyomdász-lexikon.

T. szerkesztő úr! Most, midőn e folyóirat hasábjain először megszólalok, úgy érzem magam, mint a miniszter ajtaján kopogtató diurnista; és pedig nemcsak azért, mert egy és más körülmény következtében halogatni kellett a megszólalást addig, a míg lehetett, de azért is, mert nagy aggodalommal tölt el: vajjon lesz-e sikere annak, a mit elmondani akarok.

Éppen úgy, mint annak a miniszter ajtaján kopogtató diurnistának, nekem sincs sok reményem a dologhoz, de annyi bátorságom, mint neki, nekem is van és ez készlet arra, hogy legalább — mást biztassak, sőt fenyegetsek is.

Hanem ennek a bekezdésnek a folytatását a cikk végére hagyom.

E közben arról van szó, hogy Schwarcz barátom e folyóirat októberi füzetében egy magyar nyomdász-lexikon teremtésének tervét újította fel s elég meggyőzően behizonyítván annak szükségességét, a kivitelt is lehetségesnek mondja.

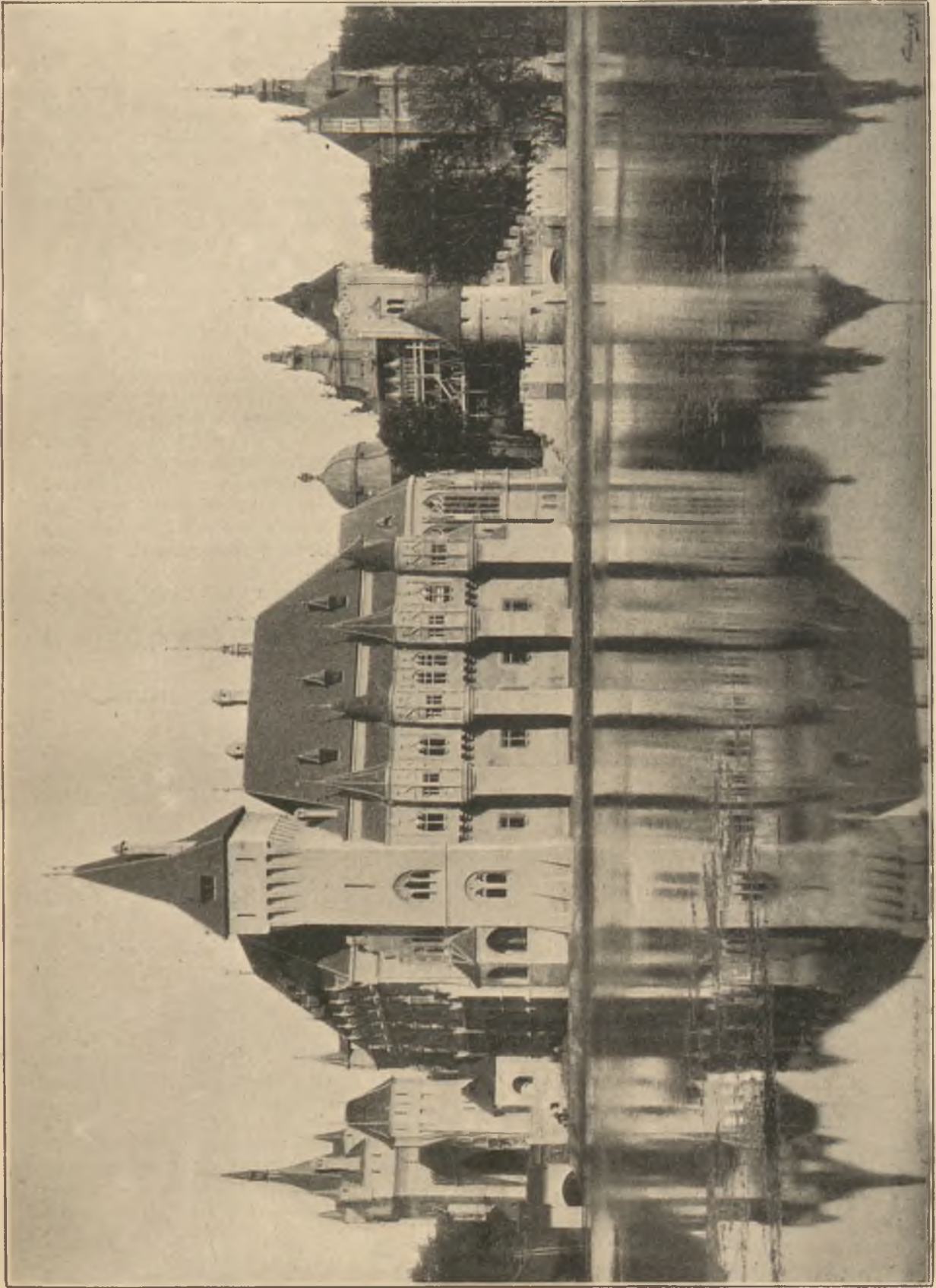
Ha azt az optimizmus felé hajló meleg hangot, mely e cikkben megnyilatkozott, le is hűtötte nyomban a t. szerkesztő úr keserű tapasztalás sugallta böles szavaival, — a miket részben én is aláírok — nem hiszem, hogy meggyőzte volna őt és még sokakat arról, hogy az a terv kivihetetlen. Ennek a bizonyítéka, hogy azóta már — még nagyobb optimizmussal — hozzászólt a tervhez más is s hozzászólok én is.

Minden *művelt* nyomdász, a ki nem elégszik meg azzal, ha a *minimumot* megkeresheti s a kívül ilyen dologról — mint Schwarcz barátom helyesen megjegyzi — beszélni lehet, régen, nagyon régen szükségét érzi egy magyar nyomdász-lexikonnak; ez állítás igazságáról annyira meg vagyok győződve én is, hogy teljesen fölöslegesnek tartom annak szükségességéről beszélni. Éppen ezért mindjárt a dolog gyakorlati oldalát fogom meg.

Kezdjük először a szerkesztésen. Mindazok, a kik eddig e dologhoz hozzászóltak, — bocsánat e merész kijelentésért — téves nyomon jártak, mert mind azt állítják, hogy a magyar nyomdász-lexikon megszerkesztéséhez az *összes*, vagy mondjuk helyesebben: az *összes törekvő* magyar nyomdászok közreműködése szükséges. Ez nem áll; nemcsak azért nem áll, mert így csakugyan nem lenne a dologból semmi, hanem azért is, mert a mint jól tudjuk, a hány ház, annyi szokás, azaz hogy nem tartjuk be tizen sem azokat a szabályokat, melyeknek nálunk *létezni kellene* s a nehézségek leküzdésében pedig érhetünk s érünk is el sokan kedvező eredményeket, de az ebből nyert tapasztalatot egy keveset tapasztalt, szűk körben munkálkodó, különben bármilyen jeles nyomdász is nem állíthatja oda követendő példaként, mert hiszen száz meg száz olyan megoldatlan kérdés van nálunk, a melyeket ha egy vagy más körülmény közbejötté mellett mi magunk megoldunk is, nem következés, hogy azt más is, a kinél ilyen szerencsés körülmény nem játszik közbe, szintén megoldhassa.

Ennek következtében nagyon természetes az, hogy a Pétertől vagy Páltól ajánlott eljárás módját vagy

Wélesarum Antal f6lv6t6le Budapest.

Tervezte Alpar Ign6cz 6pit6sa.

R6zmarat6s Weiswurm 6t6n6 m6lnt6z6t6b6l Budapest.

AZ EZREDEYES ORSZ6GOS KI6LLIT6S T6RT6NELMI F6CSOPORTJA.

szabályt csak egy kissé lelkiismeretes szerkesztőség sem vehetné készpénznek; mert ha annak venné, úgy a könyvből egy nagy galimasztika lenne, ha pedig nem, úgy a különféle helyekről, különféle személyektől ajánlott szabályok, módozatok kipróbálása, megrostálása s hozzá még a dolgozat irodalmi színvonalra emelése sokkal több munkát adna, mintha az egész művet egy ember írná meg.

Abban sem értek egyet Schwarcz barátommal, hogy annak a lexikonnak a németből való fordításnak még látszatát sem szabadna viselnie; ellenkezőleg, a már nagyon előhaladott és sokszorosan kipróbált német szakirodalmat egy ily munka szerkesztésénél nagyon is igénybe kell venni s nem kell irtózni sok esetben még a szolgálai másolástól sem, mert a rossz eredetnél mindig jobb a jó kópia; meg aztán az a német nyomdász-szakirodalom olyan magas fokon áll már, a hová mi még soká fogunk eljutni s így azt utánozva; nemzeti büszkeségünkön alig esik csorba.

Ezeket az okokat figyelembe véve, én úgy képelem a magyar nyomdász-lexikon szerkesztését, ha a budapesti könyvnyomdászok szakkörének *választmánya* — mint az erre leghivatottabb s egy kis tőkével is rendelkező testület — legfeljebb négy idősebb s *gyakorlatilag képzett* szaktársat — minél előbb, annál jobb — bíz meg a szerkesztéssel, másik négyet pedig az adminisztrációs teendőkkal. Mig aztán az első négy szaktárs az anyag összehalmozásán fáradozik, a másik négy megmozgat minden mozgathatót, hogy a dolog anyagi oldala minél jobban biztosítva legyen. Így aztán mire a szerkesztő-bizottság munkájával annyira halad, hogy a sajtó alá rendezésről kell gondoskodni, már tiszta kép áll előttünk arról, vajjon a továbbmenés tanácsos-e. Ekkor még vissza is lehet fordulni, tovább is lehet menni; és én erősen hiszem, hogy ha abban a négy szaktársban, a kiket az adminisztratív teendőkkal megbíz a szakkör, csak annyi élelmesség lesz, mint a mennyi egy negyedrészt amerikaiban van, úgy tovább fogunk menni.

De vegyük elő a dolog pénzügyi oldalát, mely legalkalmasabb arra, hogy meggyőződjünk arról, vajjon érdemes-e e dologgal tovább is foglalkozni.

Az én számításom szerint a munka legalább 20 ívre (nagy nyolczadrétű, kéthasábos oldalakkal) terjedne, s miután azok, a kik e dologhoz eddig hozzászólottak, a magyar nyomdászok 50 százalékát vélik megnyerhetőnek, én is elfogadom e számot; így hát 1500 példányt kellene abból nyomtatni. Ennek az alapján készítem az alábbi, körülbelől helyes számítást.

Nyomatási költség 20 ív à 50 frt	=	1000 frt.
Kötés 1500 példány à 35 kr.	=	525 »
Előfizetési felhívás, postaköltség stb.	=	125 »
Szerkesztésért	=	500 »
		2150 frt.

A mű előállítási költsége tehát 2150 frt elég tekintélyes összegre rugna, de ha az egyes példányok árát 2 frtban (a mi végre is egy 20 ívet kitevő szakmunkáért nem is mondható soknak) határozzuk meg, úgy 3000 frt bevételhez jutunk, melyből ha a 2150 frt kiadást levonjuk, marad tiszta haszon 850 frt; ez

pedig elég szép összeg arra, hogy a Szakkör az előfizetési felhívás stb. nyomtatását megkoczkáztassa érte.

Igen ám, de hol a biztosíték arra, hogy 1500 példány el fog fogyni? kérdezi bizonyára a t. szerkesztő úr. Először is abban, hogy a magyar nyomdászok 50 százalékáról joggal föl lehet tenni, hogy egy *ilyen* művet meg fognak szerezni, már pedig 1500 (a nyomdatulajdonosokat is beleszámítva) körülbelől csak 40 százalékát teszi ezeknek; másodszor pedig abban a praktikus és még eddig senki által nem gyakorolt módban, melyet az előfizetők gyűjtésére nézve az adminisztrációs teendőkkal megbízandó bizottsággal annak idején közölni fogok, s a mely mód mig egyrészt megkímél a költséges és fáradságos füzetes kiadással bajlódástól, módot nyújt még a legszerényebb körülmények közt élő szaktársnak is, hogy minden anyagi megerőltetés nélkül, úgyszólván ingyen jusson egy ránézve rendkívül becses könyv birtokába.

Ennyit tartottam szükségesnek e dologról egyelőre *biztatásul* elmondani; csupán azt teszem még hozzá, hogy én annyira bízom az eszme sikerében, miszerint határozottan mondhatom, hogy az esetben, ha a Szakkör egy negyedév alatt meg nem indítja az akciót egy magyar nyomdász-lexikon létesítése érdekében, úgy arra egy magánvállalat fog vállalkozni. Ez a *fenyegetés* pedig nem tréfa.

Munkára hát, a mig nem késő! *Ruzicska Gyula.*

Új rendszerű rézmaratás.

A mai számunkban közlött szép klisé (a millenárius kiállítás történelmi pavillonja) *Weinwurm Antal* előnyösen ismert műintézetében fénykép után készült, az általa mintegy két évvel ezelőtt meghonosított amerikai mód szerint, *rézre*.

A horgany- és réz-klisék előállításában nálunk a haladás oly öröndetes és rohamos, hogy a képsokszorosítás immár a művészet magaslatára emelkedett. Ebben nagy érdeme van *Weinwurm Antalnak*, ki semmi anyagi áldozatot nem kimélve, tanulmányutak tételével gyarapítja tapasztalatait, tökéletesíti műintézetét.

Sajnos, e téren a hazai munkáskezek hiányzanak és ezért *Weinwurm* nagy gondot fordít arra is, hogy a magyar munkások elérjék a kiképzettség legmagasabb fokát. A külföldi munkások e téren sokkal előrehaladottabbak, de igényeik is oly nagyok, hogy a mi viszonyainkkal nem egyeznek, miért is azokat szerződteni nagy nehézséggel jár.

Ez az új eljárás a közvetlen vetítésben rejlik, vagyis abban, hogy a képet az üveglemezről közvetlen a horganyra visszük át (kopirozzuk), úgy, hogy a horganylemezt fényérzékeny állapotba hozzuk, mig ellenben a régi eljárásnál az üveglemezről papírra s azután a papírról a horganylemezeze való átvitel után lehetett a klisé előállítani, mi által a kép hű visszaadásában sokat szenvedett, a közvetlenség pedig a hűség és természetesség előnyére szolgál s így a klisé sokkal gyorsabban lehet elkészíteni.

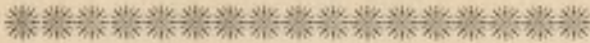
Ez az eljárás hazánkat a külfölddel szemben teljesen versenyképesé teszi úgy a kivitel jóságában, mint az árak olcsóságában.

Megszűnt tehát az oly költséges és kellemetlen kényszer, hogy Bécsbe vagy még messzebb kellett klisékért menni. Itthon kapjuk meg, épp oly jó kivitelben és olcsóbban, mint a külföldön.

Ezt az új eljárást nemcsak vörös- vagy sárgarézre, de *horganyra* is lehet alkalmazni, sőt a *czéng* alkalmazza is a szerint, a mint a reprodukció tartóssága azt kívánatosá teszi.

Weinwurm Antal műintézete oly nagyszabású és oly jól berendezett, hogy képes egy 20—50 négyzetcentiméter területű *autotypiát* 20 óra alatt, a villamos világítás segítségével, mely műintézetébe szintén be van vezetve, előállítani.

Hogy mily művészi tökélyvel, azt mutatja az itt közlött szép klisé. L. B.

Időleges kiállítás.

Az ezredéves országos kiállítás igazgatósága mindazokhoz, kiknek közreműködése az alábbiakat lehetővé teszi, az iparostanonczok, segédek és munkások készítményeiből rendezendő időleges kiállításban való részvételre nézve a következő felhívást intézte:

Hazánk ezredéves fennállása alkalmából rendezendő kiállításnak célja bemutatni Magyarországnak szellemi és közgazdasági állapotát.

E célzattal szem előtt tartva, a kiállítási program felőleli a nemzeti munka minden ágazatát, de első sorban kiváló szerepet juttat a hazai ipar minden tényezőjének.

Mi sem természetesebb ennél fogva, minthogy a hazai ipar keretében megfelelő helyet kell elfoglalni az iparostanonczok, segédek és munkások kiállításának, a melyben oly egyének versenyre lépnek, kiknek ügyessége és izlése, szorgalma és ügybuzgalma zálogát képezi a hazai ipar méltán várható felvirágoztatásának! De tanubizonyoságot van hivatva szolgáltatni ez a kiállítás arra nézve is, hogy az ipar e nélkülözhetetlen segéd munkásai szakmájuk keretében különösen az utolsó tíz év óta mennyire haladtak?

Az iparostanonczok, segédek és munkások tervezett kiállítása ennél fogva nagy jelentőséggel bír és pedig nemcsak az 1896-iki ezredéves orsz. kiállítás teljessége szempontjából, hanem kiváltképen az illető kiállítók között támasztandó versenynél fogva, a melyet ezen kiállítás előidézni s ez által a magyar munka ezen ágazatának életrevalóságáról, szellemi erejéről tájékoztatást nyújtani hivatva van.

Nagy súlyt helyezünk tehát a szóban levő kiállításra és épp azért teljes bizalommal fordulunk mindazokhoz, a kiknek hathatós közreműködése nélkül ezen kiállítást létrehozni teljes lehetetlenség volna, hogy illetékes körükben befolyásukat oly irányban érvényesíteni sziveskedjenek, hogy ezen kiállítás nemcsak mennyiség, de minőség tekintetében is megfeleljen ama várakozásnak, a melyet hozzáfűzünk; buzdítsák, támogassák azokat, a kik tehetőségüknél fogva a kiállításban résztvenni jogosítva vannak.

Ezen tényezők pedig a kerületi és helyi bizottságok, a kereskedelmi és iparkamarák, az ipartestületek és társulatok; továbbá a külföldön hazafias szellemben működő magyar egyletek; mert a jelen kiállításban a külföldön lakó és magyar honos iparostanonczok, segédek és munkások is résztvehetnek készítményeikkel.

Nagy feladat vár e kiállítás rendezése körül különösen a kerületi bizottságokra, a melyekre nemcsak a kiállítási tárgyak elkészítésének ellenőrzése, hanem a feleknek a szükséges tudnivalókkal leendő ellátása, a bejelentési íveknek összegyűjtése és a kiállítási igazgatóságához való juttatása tárgyában is kell intézkedniük.

A kiállításban való részvételre vonatkozó határozmányok különben a bejelentési ívekhez csatolt szabályzatban soroltatnak fel részletesen; mindamelllett e helyen is szükségesnek tartom kiemelni, hogy:

1. minden egyes bejelentő csak szakmájába vágó s általa készíthető tárgyakat jelenthet be a kiállításra;
  2. a bejelentési határidő 1896. január 31-én jár le;
  3. a két egyenlő példányban kiállítandó bejelentési ívek azon kerületi vagy helyi bizottságnál nyújtandók be, a melynek területén az illető bejelentő tartózkodik: külföldön lakók bejelentési ívei azonban vagy az ottani magyar egylet útján, vagy közvetlenül is beküldhetők a kiállítási igazgatóságához;
  4. ezen időleges kiállítás 1896. évi július hó 15-én nyílik meg és augusztus hó 15-ik napjáig tart;
  5. a kiállításra elfogadott tárgyak 1896. évi június hó 1-ig bérmentve lesznek a kiállítási igazgatóság címére beküldendők; azok díjtalan elhelyezéséről és visszaküldéséről a kiállítási igazgatóság fog intézkedni úgy, hogy e csoportbeli kiállítók még térdíjat sem fognak fizetni; végül 6. a kiállítók arany-, ezüst-pénzbeli jutalmakkal, clismer oklevelekkel, esetleg emlékművekkel fognak kitüntetettetni.
- Ezek felsorolása után van szerencsénk ismételt tiszteletteljesen felkérni a t. Czimet, hogy az iparostanonczok, segédek és munkások időleges kiállításának rendezésében hazafias mozgalommal résztvenni és saját hatáskörében mindent elkövetni sziveskedjék, hogy az ezredéves országos kiállításnak ezen csoportozata minél fényesebb sikert tüntessen fel.

A szükséges bejelentési ívek szétosztás végett idezártan a kerületi bizottságok és külföldi magyar egyletek rendelkezésére bocsáttattak.

Az örmény-török abéczeről.

(Folytatás és vége.)

32. $\phi = p$, $\text{پ} = pür$, a török átírásban mindig p , a keleti örményben f -nek is hangzik. (L. 2. sz. a.)

33. $\text{ք} = k$, $\text{կ} = ke$, megfelel eredeti hangzásában a magyar k -nak. A török átírásban q , h -val is változik.

P. o. $\text{کیف} = \text{քէփ} = kejf$, $\text{کوشک} = \text{քէօք} = kösk$.

34. $\text{օ} = o$, az örményben úgy hangzik, mint a magyarban, de úgy a török átírásban is, ha magában áll, օ է -vel összekötve օտ jelöl.

P. o. $\text{اوق} = \text{օգ} = ok$, $\text{قول} = \text{գօլ} kol$, $\text{کور} = \text{քէօր} = kör$.

35. $\text{Ֆ} = f$, fe , az örményben és a török átírásban úgy hangzik, mint a magyar f .

P. o. $\text{فصول} = \text{Ֆիսուվ} = füsül$, $\text{فصول} = \text{Ֆուսուվ} = fuszul$.

***

Az örményben kettős magánhangzók is vannak, a melyek a következők: $\text{այ} = ai$, $\text{ոյ} = oi$, $\text{ու} = au$, $\text{ևա} = ia$, $\text{ևե} = jev$, $\text{ոյ} = ui$.

Midőn a fentebbiekben a török nyelvre alkalmazott örmény írást ismerttettem, úgy állítottam össze a hangtani részt, hogy az egyszersmind a benne előforduló sok példa alapján olvasási gyakorlatul is szolgálhat.

Most még csak néhány dolgot akarok megjegyezni, hogy az összes örmény betűkből összesen három nem alkalmaztatik a törökben egyáltalában, három pedig **z, k, p** felváltva helyettesíti a **k** betűt, kettő a **d-t**, **z, w** és kettő az **r-t**, **u, p t**.

Az örmény írásjeleket épp úgy átvették a török átírásnál, mint a görögöből, habár a törökben nem mindegyiket alkalmazták is. Ezen átírt írásjelek a következők:

- علامت حاد (')** = — = gondolatjel;
- ل (')** = , = vessző, hangsúly;
- علامت سوال استفاربيخ (?)** = ? = kérdőjel;
- نكسين تعجببيخ (~)** = ! = felkiáltójel;
- توسطبيخ هطختين (.)** = : = kettőspont;
- ختامبيخ (:)** = . = pont;
- ارتباط خط (:)** = - = kötőjel;
- نقطه سکونبيخ (,)** = , = vessző, nyugjel.

E jelek használatára vonatkozólag tudnunk kell, hogy az idéző-, kérdő-, felkiáltójelet mindig a szók fölé helyezik, a többi jeleket pedig úgy használják, mint mi. Álljon itt egy-egy példa a kérdő- és felkiáltójelekre:

է յիւ մը սընըզ, եւօ՞չ մը սընըզ ejimi sziniz, khosmü sziniz?
Պու՞նէ կիւղեւիք, պու՞նէ նըղամ.
 Bu ne güzellik, bu ne nizam?

Az örményben használnak ezenkívül még egy jelet, a mely a rövidítéseket jelzi, a jerge mindig a rövidített szó fölé tétetik, p. o. **քրս** Krisztus. Ha két szó rövidítése egyenlő, akkor a jel az egyiknél a rövidítés alá jut. P. o. **ս՛ժ** = isten, **ս₂ժ** = hamis istenek.

Ilan.

Babil szeraszkeri.

Szijah jazli köszele kirpintiszi, kijej dsedid ücs bin ücs jüz altmis dört.

Haddikjari köszele kirpintiszi, kijej dsedid bin bes jüz on alti.

Szabonli köszele kirpintiszi, kijej dsedid dört jüz jetmis.

Kirmizi telatin, kijej dsedid iki jüz altmüs ücs.

Szakhtijan kirpintiszi, kijej dsedid iki bin jedi jüz on szekiz.

Szesin kirpintiszi, kijej dsedid szekiz jüz kirk szekiz.

Vakita kirpintiszi, kijej dsedid kirk jüz jetmis szekiz.

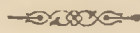
Nizamije szaradskhane ambarinda mevdend murak-kam el mikdar jedi kalem.

Kirpintinin eszmani niszfe szuret ve niszfe dijeri nakden alinmak üzre bir biri üzerine hehez kijej dsedidi

otuz ücs paraja talibi öhdeszinde olub ücs gün khitaminda karari katiszi veriledseginden istiraja talib olanlarin makami szeraszkeri levazimat dairezine gelmeleri ilan oalnur.

ՓԱՎԼՈՍ ԲԵՍՈՒԼԸՆ ՍԷԼԱՆԻՔԼԻԼԵՐԷ

ՊԻՐԻՆՃԻ ԲԵՍԱԼԷՍԻ

ՊԱՊ 1

1 Փավլոս վէ Սիլվանոս վէ Թիմոթէոս՝ փետեր Ալլահ վէ Բապպ Երսուս Գրիստոստա օլան Սէլանիքիլէրին քիլիսէսինէ. Էսիղէ փետերիմիղ Ալլահ վէ Բապպ Յիսուս Գրիստոս թարագիւնտան ինայէթ վէ սէլամէթ օլունն:

2 Եճու՛ալարըմըղտա սիղի զիքր էտէրէք, Էճումէնիղ 3 հաղ-ղընտա Ալլահա տախմա շիւքր էտէրիղ, վէ ՚իւ մանընըղըն իշինի վէ շմուհապպէթինիղին էմէյինի, վէ Բապպըմըղ Երսուս Գրիստոստա օլան իւմիտինիղին սապընըր, փետերիմիղ օլան Ալլահըն հուզուրընտա

4 Փէրաղամ էթմէյէրէք, զիքր էտէրիղ: Չիւնքի, էյ Ալլահըն սէվկիւլիւլէրի օլան պիրատէրէր, Էսիղին ին 5 թիլսապընըղը պիլիրիղ. ԷՉիրա պէշարէթիմիղ սիղէ եալընըղ քէլամ իլէ տէյիլ, անճաղ գուվվէթ իլէ Էվէ

2 Գօր. 4. 19.	2 Սէլ.	Յիւմ. 4.	է Գօլ. 3. 12.	2 Սէլ.
1. 1. 1 Պեա. 5. 12.		Երուհ. 6. 29.	Ղալ. 2. 12.	
Բ էթ. 4. 2.		5. 6. Պ 3. 6.	2 Սէլ. 2. 4. 4. 20.	Ը Մար. 16. 20. 1 Գօր.
4 Պ. 2. 13.		1 3. 11. Եա՛դ. 2. 17.	2. 4. 4. 20.	
Դ Բօմ. 4. 8. էթ. 4. 16.		2 Բօմ. 16. 6. Իպր 6. 10.	Բ 2 Գօր. 6. 6.	

ԻԼԱՆ

ՊԱՊԸ ՍԷՐԱԹՔԷՐԻ

Յէ՛ վէ Իգմիտ Փապրիգաի հիւմա-
 եուսլար իշինն միւպայեա օլունաճաղ-
 չիվկիտ վէ սաիրէ պօյա էճգասընըն միւ-
 նաղասալարը իճրա օլունաճաղընտան
 թայիպ օլանլարըն մագամը Սէրասքէ-
 րի լէվազիմաթ տաիրէսինէ կէլմէլէրի
 իլան օլունուր:

20 մարտ 1890 388
 Նօ. 27 1—8

Ilan.

Babl szeraszkeri.

Fesz ve Iszmüd fabrikai humajunlar icsün mübajja olunadsak csivid ve saüre boja edszaszinin münakazalari edsza olunadsagindan tajib olanlarin makami szeraszkeri levazimat daireszine gelmeleri ilan olunur.

Kardos Árpád.

VEGYESEK.

Tisztelt előfizetőinkhez! Az év végével kérjük lapunk tisztelt olvasóit előfizetéseik szives megújítására és lapunknak az illetékes körökben való terjesztésére. *Mai számunkhoz postautalványt is mellékelünk* az előfizetési összeg könnyebb beküldhetése végett, a melyre a régi czímszalag reáragasztását kérjük. Az előfizetési árak a régiek maradnak:

egész évre 2 frt = 4 korona,
félévre . . 1 frt = 2 korona

a mely kiadóhivatalunkhoz, Budapest, V., hold-utca 7. szám alá küldendő.

Mellékletünk. A vidéki nyomdák is haladnak a korról. Mai mellékletünk is egy vidéki nyomda terméke: a nagybecskereki *Pleitz-czégé* és a mint látjuk, csinos, tetszetős termék. A nyomó sokkal nagyobb gonddal dolgozott rajta, mint a szedő. A nyomó szolid, diskkrét színeket használt, a szedő azonban fraktur-betűket, a melyet lehetőleg kerülni kell magyar nyomtatványoknál, különösen most, a mikor úgyszólván teljesen elhódította a teret a latin betű a fraktur elől. Ezt a hibát leszámítva, gratulálnunk kell az olyan vidéki nyomdának, a mely ilyen csinos dolgokat produkál. Csak előre!

Mai számunk késéseért olvasóink szives elnézését kérjük. Ismert okok tették e késést elkerülhetlenné. Jövőre azonban már a rendes időben köszöntünk be mindenüvé, s a mikor most az akaratumunkon kívül eső késésért még egyszer elnézést kérünk: olvasóinknak boldog újévet kívánunk!

A Szakköri tagok figyelmébe! Az utóbb lofolyt mozgalom a kör tagjait sokfelé vitte s így a kör sem a *Grafikai Szemlét*, sem az *Évkönyvet* nem tudja pontosan kézbesíteni addig, míg meg nem tudja, hogy hol mennyi tag van s kik azok? Ez úton kéri tehát a pénztáros a tagokat, hogy a jövő hét folyamán okvetlen tudassák vele: melyik nyomdában hány tag van; kéri továbbá, hogy erről neki a nevek pontos feltüntetésével jegyzéket küldjenek be, hogy az expedició pontosan s rendben történhessék. A változás egy levelező-lapon Rencsisovszky F. pénztáros lakására (VII., Kerepesi-út 64, III. 32) küldendő.

A Magyar Nyomdászok Évkönyvének december hó 10-én kellett volna megjelennie, de a közbejött és ismert akadályok miatt csak újév után jelenhetik meg. A kiadóhivatal úgy intézkedik, hogy január elején úgy a tagok, mint az előfizetők kézhez kapják a könyvet. Az előfizetések az Évkönyv kiadóhivatalához (Budapest, V., hold-utca 7. sz.) intézendők.

A XV. csoport pavillonjának építése az ezredéves kiállítás területén gyorsan halad a befejezés felé s mihamarabb tető alá kerül. Ugy halljuk, hogy február havában már megkezdik a pavillon berendezését, a mely ugyanesak erős munkát igényel, hogy a kiállítás megnyitásáig befejezhető legyen.

A sajtó kiállítása. Az ezredéves kiállításon a díszes közművelődési és sajtópavillon egy óriás földszinti termében lesz a magyar sajtó kiállítása. A terem 11 méter hosszú és 7 méter széles s már a külső díszítése is mutatja, milyen czélt szolgál. A dekoratív festéssel díszített falon, illő keretbe a fővárosi lapok fejecit illesztik bele, még pedig eredetiben, az ő papirosukon, a saját betűikkel nyomtatva.

A kiállítás tárgyai lesznek első sorban a magyar zsurnalisztika emlékei, reliquiái s a hirlapírás történeti fejlődését feltüntető emlékek. Neves újságírók képei és szobrai kerülnek ide, a régiebb újságok első példányai, nagyérdékű kéziratok, aranytollak, emlékezetes írószerszámok stb. Kiállítják a magyarországi időségi sajtó összes termékeit. A mi csak újság, folyóirat, szaklap Magyarországon megjelenik, mind itt lesz egy-egy példányban. Ugyanesak itt állítják ki az összes magyarországi lapok rövid monografiáit, az ismert újságírók életrajzát úgy, hogy ezek a füzetkék egybekötve a magyar hirlapírodalom teljes áttekinthető történetét adják. Az érdekes kiállításon való részvételre a kiállítás igazgatósága most szólítja föl a sajtó orgánumait s egyszersmind kéri azokat a magánosokat, a kiknek a sajtó történetében nevezetes reliquiái vannak, hogy azokat lehetőleg állítsák ki a sajtó kiállításán. A bejelentések 1896. január 31-éig a kiállítás igazgatóságához küldendők.

Alkotmány czímmel az úgynevezett néppárt január 1-től kezdve napilapot indít. A lapot az Alkotmány-nyomda (technikai vezetője: Mária György, kinek nyomdáját Székesfehérvárról helyezték át a fővárosba, Baross-utca 59. sz. alá) állítja elő és a szerkesztője *Kaas Ivor* báró lesz.

Új betűöntőde a fővárosban. *Sedlmayer Ferencz* szakársunk betűöntő- és tömöntő-üzletet nyitott VI. ker. Vörösmarty-utca 68. szám alatt.

Halálesetek. Lapunk zártakor vesszük a szomorú hírt, hogy a Királyhágón túli nyomdászság egyik kiválóan tisztelt tagja, *Imreh Sándor*, a marosvásárhelyi ev. ref. kollégium nyomdájának érdemes vezetője, f. hó 25-én, élete 66-ik évében, jobb létre szenderült. Helyszűke miatt legközelebbi számunkban fogunk Imreh tevékenységéről bővebben megemlékezni. — Deczember 27-én pedig *Kertész József* halt meg 59 éves korában. Kertészben a fővárosi nyomdafőnök testülete egyik előkelő és rokonszenves alakját vesztette, ki személyzete iránt mindig méltányossággal és előzékenységgel viseltetett. Idősebb szakársaink kivált a mai körülmények között nagy elismeréssel fognak azon jobb viszonyokra visszaemlékezni, melyek nyomdájában mindenha uralkodtak, különösen az ötlet már évekkel ezelőtt a halálban megelőzött felejthetetlen emlékü Lánghy János művezetőjének korszakában. — Végre 28-án id. *Poldini Ede* halt meg élete 75-ik évében. Poldini Ede szintén a legjobb emléket hagyja hátra szakársainknál; a Könyvnyomdászok Szakköre is egy érdemes tagot vesztett benne. — Deczember hó folyamán még két férfit hunyt el, kik egyidőben szakmánk terén is működtek. Az egyik *Lauffer Vilmos*, volt fővárosi könyvárús és kiadó, ki 74 éves életkorában szenderült jobblétre. Lauffer 1848-ban szakadt hozzánk Lipcséből és itt ezelőtt 20—30 évvel mint könyvkiadó nagyobb tevékenységet fejtett ki. — A másik elhunyt *Khór Gyula*, ki 65-ik életévében halt meg. Khór 1848/49-es honvédtiszt, később közöshadseregbeli tiszt volt. A katonaszolgálat elhagyása után *Wein János* társaságában átvette a budapesti Müller Emil-féle könyvnyomdát; a Khór és Wein czég majdnem húsz évig állott fenn, munkásait tisztességes bánásmódban részesítve. Jelenleg tudvalevőleg a Pesti Lloyd-társulat bírja a nyomdát.

Kösa Rezső: Ólombetűk világa című elbeszéléskötetere hirdet előfizetést Robicsék Zsigmond könyvkereskedése. A könyvben érdekes történeteket mond el a szerző a magyar munkás-világ vezérlő eleméről: a könyvnyomatókról. A szerző maga is évek hosszú során át foglalkozott a betűszekrény mellett, míg az irodalom föl nem fedezte s el nem szólította onnan s így személyes tapasztalatait és megpróbáltatásait beszéli el meleg közvetlenséggel a hangulatos történetekben. Minden író esakis abban a körben lehet igazán reális, a melyet sok éves, személyes tapasztalatok útján ismert meg, szóval valósággal beleléte magát alakjai gondolkozásmódjába. Az *Ólombetűk világa* a magyarországi munkások szociális, valamint erkölcsi és műveltségi viszonyait vonzóan megír, fordulatok történetekben mutatja be. A magyar társadalomnak méltán érdekelében áll, hogy a hazai értelmiségnek ezt az elnyomott osztályát megismerje és főlzabeditásáért minden lehetőt elkövessen. Ez a nemes czél vezette a szerzőt kötete meg-

írásánál. Elbeszéléseivel föl óhajtja kelteni az érdeklődést e névtelen emberek ismeretlen világá iránt. A kiadó könyvkereskedő-czég előtt pedig az a czél lebegett, midőn az *Olombetűk világa* kiadására vállalkozott, hogy kellemesen szórakoztató olvasmányt adjon az olvasó kezébe. Az *Olombetűk világa* 10—12 lvre terjedő, közép 8-rétű, tetszetős kiállítású kötetben jelenik meg december hó közepén. Ára 1 frt. Előfizetések és megrendelések *Kósa Rezső* nevére czimezve, *Robicsék Zsigmond* könyvkereskedésébe (Füred-útea 8. sz.) küldendők. A megrendelők a művet bérmentve kapják meg.

A Beit és Társa hírneves festékgyáros czég körlevélben tudatja, hogy a gyár régi munkatársait: *Buhle Arthurt* és *Lipschütz Oszkár* drt a czég jegyzésével bizta meg és hogy mindketten közösen jegyzik a czéget ezután.

A Numrich és Társa lipcsei betűöntő és rérléniagyári czég beküldötte legújabb termékeinek gyűjteményét, mely diszes borítékba öltöztetve, hátoldalával egyttal iróasztalra való alátétnek is használható. A gyűjteményből különösen kiválnak a szebbnél-szebb vignetták, melyek a legkülönb-félebb alkalmakra szolgálnak czélserű díszítő anyagot.

Katonai nyomda. Münchenben, mint a Correspondent írja, legközelebb egy katonai nyomdát rendeztek be, melyben egy őrmester felügyelete alatt 14 katona (11 szedő és 3 gépmester) van állandóan alkalmazva. A munkaidejük reggel 8—12-ig, d. u. 3—6-ig tart. (Tehát e tekintetben jóval megelőzték az összes nyomdászokat.) A déli szünet alatt egy katona áll őrt a nyomdahelyiségben. A nyomdász-katonák a kaszárnyában vannak beszállásolva, csak hogy élelmezést nem kapnak, mely helyett azonban a rendes zsoldon kívül hetenkint 11 márká 40 fillér díjazásban részesülnek. A nyomdában alkalmazott mindegyik katona a belső ügymenetre és az ott előforduló nyomdai munkákra nézve titoktartási fogadalmat tesz. Önként érthető, hogy a Münchenben fennálló magánnyomdák, valamint a nyomdai munkásokat érzékenyen érinti ez az intézkedés.

A nyomdai munka áldozatai. Egy német statisztikai évkönyv évek során át szorgalmasan gyűjtött adatokkal mutatja ki a nyomdai munka árthatmasságát. Legelterjedtebbek a szedőszemélyzet körében a lélegző szervek betegségei; ezek pusztítják el a nyomdászok hatvan százalékát. Negyven százaléka a tüdőbajos nyomdászoknak 20—30 éves korban, huszonöt százaléka 30—40 éves korban hal meg. Kilenc esetben tíz közül tüdővész alakjában lép fel a betegség, úgy, hogy ebbe hal bele a nyomdászok fele, a mennyiben már előzőleg áldozatul nem esnek az ólommérgezésnek. Az ólommérgezés első sorban a szedőszekrényben felgyülemlő ólompor okozza. Ez a por szétterjed a szedőhelyiségekben és lélegzés közben, vagy pedig az ételekkel, a mennyiben a szedők ott a nyomdában, mosatlan kézzel esznek, behatol a testbe és ólommérgezését okoz, melynek tünetei nagyon hasonlítanak a krónikus alkoholmérgezéshez. Az ólompor ezenfelül megtámadja az idegeket, a férfiak idegyöngésébe esnek tőle, a nőknl igen gyakran koraszülést idéz elő. Újabb időben az orvosok a nyomdászemélyzet egészségi viszonyainak megjavítására a következő övrendszabályokat javasolják: 1. Ugyelni kell rá, hogy legalább is *húsz köbméter tér* jusson egy munkásra (?). 2. Gondoskodni kell a nyomdahelyiségek jó szellőztetéséről. 3. A helyiségeket naponta *alaposan* ki kell takarítani. 4. A nyomdában *élkezni nem szabad* és távozás előtt a *kezeket meg kell mosni*. 5. A szedőszekrényeket időnkint a szabad levegőn *szorgosan* meg kell tisztítani a bennök felgyülemlött ólomporól.

Leégett nyomdák. Párisban Gautherin nagy könyvnyomdája november 18-án teljesen leégett. Az anyag biztosítva volt. A párisi községtanács 2500 frankot szavazott meg a munkásoknak, kiknek felső ruhájuk bennégett. — Londonból távirják: November 30-án este az Union-czég nyomdájában *Chirnworthban* (Surreg grófság) nagy tűz ütött ki. Nagyszámú nyomtatvány és kézirat égett el. A kárt 100.000 frtra becsülik, 140 alkalmazott kereset nélkül van.

Nyomdapapíros vámja Görögországban. Egy augusztus 15-én kelt görög királyi rendelet kimondotta, hogy a hirdlapoknak és azok mellékleteinek nyomására szolgáló nyomdapapíros csak az esetben részosítható az alacsonyabb vámtétel

szerinti vámkezelésben, ha annak a többi nyomdapapírostól való megkülönböztetése végett megkívánt két víznyomásos párhuzam vonala a papíros lapjának közepén van rányomva, úgyszintén a fentemlített czélra szolgáló hengeres nyomdapapírosnak is egész hosszában el kell látva lennie a megállapított két párhuzamos víznyomásos vonallal.

Zsebkendőre nyomott újság. Egy madridi lapnak elmés ötlete támadt, hogy előfizetőket fogjon. A lapot ugyanis nem papírosra, hanem finom vászonra nyomják. A nyomdafesték — melynek összetétele a szerkesztőség titka — tiszta vízzel könnyen lemosható. Ha az ember a lapot elolvasta, egyszerűen vízbe mártja s miután megszáritotta, hófehérségű zsebkendőbe fújhatja az orrát.

Amerikai Képes Lapok czímen New-Yorkban november elejétől nagy gonddal szerkesztett képes lap jelenik meg az amerikai magyar irodalmi társaság kiadásában. A lapnak az a czélja, hogy Amerika népével és az elamerikaiasodott magyarokkal megismeresse Magyarország viszonyait. A szerkesztőség gondoskodni akar arról is, hogy a lapot azok is olvassák, a kik magyarul nem tudnak és ezért a lap angol kiadását is tervezzi *Hungarian Illustrated* czímen s ebben különösen a millénium ügyével akarnak foglalkozni s a milléniumi kiállítást bemutatni az amerikaiaknak. A lap ára egész évre 2 frt 50 kr.

HIVATALOS RÉSZ.

Figyelmeztetjük a szakértőket, hogy az Évkönyvre csak azok reflektálhatnak, a kik *1895. augusztus hó 1-től fogva tagjai a Szakkörnek* s hátralékban nincsenek. Általában a kör különös szigorral fog eljárni a hátralékos tagokkal szemben, a kik két hónap hátralék esetén elesnek úgy a *Grafikai Szelel*, mint az *Évkönyv* ingyenpéldányától.

Tisztelettel kérjük a t. házipénztáros urakat, hogy a tagsági díjak beszédésénél a lehető legnagyobb buzgóságot fejtsek ki és a beszédett tagdíjakat az üzletben alkalmazott *összes szakköri tagok* névjegyzékének kíséretében, tekintet nélkül arra, hogy fizettek-e vagy sem mindnyájan, küldjék direkte, vagy postán, vagy pedig *Wolf Antal* egyleti küldöncz útján *Rencsisovszky Ferencz* szakköri pénztároshoz (VII., Kerepesi-út 64., III. 32.) lehetőleg minden hó 12—15-éig.

Figyelmeztetés. Miután a Szakkörnek a Feszty-körkép-jegyeket készpénzért kell vásárolni, azok csak *Tichy Ákos* titkárnál (Részvénynyomda), *Rencsisovszky Ferencz* pénztárosnál és *Novitzky N. Lászlónál* lesznek ezután darabonként 32 krért kaphatók.

Az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat tárlatára a Szakkör tagjai részére 22 kros kedvezményes jegyeket szerzett (melyek minden alkalommal érvényesek). E jegyekkel a tárlat egész napon át, este villamos világítás mellett is, megtekinthető. E jegyek kaphatók *Rencsisovszky Ferencznél* (VII., Kerepesi-út 64., III. em. 32.), a déli órák alatt, *Gelléri Mihálynál* (Részvénynyomda) és *Novitzky N. Lászlónál* az anyaegylet helyiségében.

Erdélyi M. cs. és kir. udvari fényképész (Budapest, Erzsébet-tér 18. sz.) Szakkörünk tagjainak fényképek készítésénél a következő kedvezményeket adja:

6 db. vizit	fénykép	3 frt, 12 db. 5 frt.
6 » kis Makart	»	7 » 12 » 12 »
6 » kabinet	»	8 » 12 » 13 »
6 » Makart	»	10 » 12 » 18 »

A midőn e kedvezményt Körünk tagjainak ügyelmébe ajánljuk, egyben tudomásul adjuk, hogy *a tagság mindenkor az utolsó havi nyugtával igazolandó.*

SZERKESZTŐI ÜZENETEK.

Évkönyv-sürgelőtöknek szolgáljon fölvilágosításul, hogy az Évkönyv még nem jelenhetett meg. Míhelyt megjelenik, minden sürgetés nélkül azonnal expediatjuk mindenüvé. Égy kis türelmet kérünk!

Nagybecskereki könyvnyomdászok önképzőköre.

Meghívó

1896. évi január hó 4-én a kaszinó összes helyiségeiben tartandó

zárkörű

Nyomdász-Bálra

melyre T.

mat

és becses családját tisztelettel meghívja

a Rendezőség

Személyjegy 1 frt. — Családjegy 2 frt

Kezdetre fél 9 órakor

El tisztelet hölgyek férjretek minél egyszerűbben megjelenni.

<p>GÉPGYÁR</p> <p>HOGENFORST A.</p> <p>LIPCSE.</p> <p>A nyomdaiparhoz tartozó összes gépek és szerek.</p> <p>Tömöntőde.</p> <p>Galvanoplasztika.</p>	<p>HAMM A.</p> <p>FRANKENTHALI GÉPGYÁR.</p> <p>ACCIDENS-GYORSSAJTÓK,</p> <p>egyszerű, kettős és két szint nyomó gyorsajtók.</p> <p>→ Legmagasabb kitüntetések! ←</p>	<p>RONNIGER O. UTÓDA</p> <p>BERGER H. GÉPGYÁRA</p> <p>LIPCSEBEN.</p> <p>A könyvkötők részére szüksé- ges összes gépek.</p> <p>◆ GÉPEK ◆</p> <p>dobozgyarak, dombornyomó- intézetek részére és fényüzési papírozikkek előállítására.</p>
<p>Árjegyzéket bérmentve küld a vezérképviselő</p> <p>ANTON SCHROPP, WIEN, VII., Döblergasse 10.</p>		

Cs. és kir. szab.

HERMANETZI PAPIRGYÁR

— RAKTÁRA —

Budapest, V. ker., Arany János-utca 8. sz.
(Alapított 1829. évben).

Levél-, könyv-, nyomda-, boríték-,
író-, karton-, rajz-, csomagoló- és
göngypapírok.

***

Merített író-, okmány- és könyvpapírok.

—

Másoló-, selyem- és virág-selyempapírok.

★

Itató-, szűrle- és mindennemű
merített nyomdapapírok.

—

Mindennemű lemezek stb. Papírzacsőgyár.

Chemigrafiai műintézet.

FISCHER LIPÓT

BUDAPEST

IV., Kossuth Lajos-uteza 8. szám.

Clichéket, árjegyzékek, könyvek,
hirdetések s nyomtatványok képes
kiállítására

kifogástalan kivitelben, gyorsan és leg-
olesőbb árakon készít.

★

Vidéki megrendelések pontosan eszközöl-
tetnek.

<p>Beit & Co</p> <p><i>früher</i> <i>Beit & Philippi</i></p> <p>HAMBURG</p> <p>Druckfarben-Fabriken</p>	<p>A cég készít fekete és színes Könyv- és könyvdai festékeket</p> <p>Hammonia hengeranyagot KENCZÉKET.</p> <p>Képviselő az osztrák-magyar mon- archia többi részére: FRIEDRICH POLACSEK Wien, Favoritenstr. 14.</p>
<p>Vezérképviselőség és gazdagon felszerelt raktár MÜLLER TESTVÉREK, BUDAPEST Főraktár és iroda: V. ker., Bálvány-utca 11. sz.</p>	

WEINWURM ANTAL
fényképész,
első magyarországi chemi-
graphiai műintézete.
Budapest, Károly-u. 3.

Készít mindennemű horganyedzésű ducztot autotypia, phototypia, chemigraphia és chromotypia útján. Alaprajzok, térképek, hálózatok fotolithographia útján a legjutányosabban s pontosan sokszorosíthatnak.

Külön berendezés házon kívül fényképfelvételeire.

Rust J. H. és Társa
BETÜNTÖDÉJE ÉS MŰSZAKI GYÁRA
BÉCS, V. KER., GRIESGASSE 10.

Nyomdai teljes felszerelések, bármilyen nyelvű betűk, körzetek, ékítmények, rézleliák és vignetták.

Kitüntetve a császári sas használati jogával. — Mérsékelt árak.
Kitüntetések: Bécs, Berlin, Páris, M. m. Frankfurt, Nürnberg stb.

Wörner J. és Társa
Gépgyára és Vasöntödéje Budapesten

KÉSZIT:

Egyszerű gyorsajtókat, 2 vagy 4 festékdörzsölő hengerrel.

Kétszint nyomó gépeket, 2 festékszerkezettel, 2 vagy 4 festékdörzsölő hengerrel.

»Hungaria« accidenz-gyorsajtókat.

Tégelynyomású gyorsajtókat.

Önműködő késköszörülő-gépeket.

Aranyozó-, dombornyomású- és kivágó-sajtókat.

Csomagoló- és simító-sajtókat.

Papírvágó- és papírfúró-gépeket.

Könyomdai gyorsajtókat.

Könyomdai kézsajtókat.

Tümentődei berendezéseket.

Transzmisszió-telepeket.

Körforgású nyomógépeket

ujságok, könyvek és illusztrált művek egy- és többszínbeni nyomására, tökéletesbitett tölcser- és körbenforgó keshajtogató készülékkel.

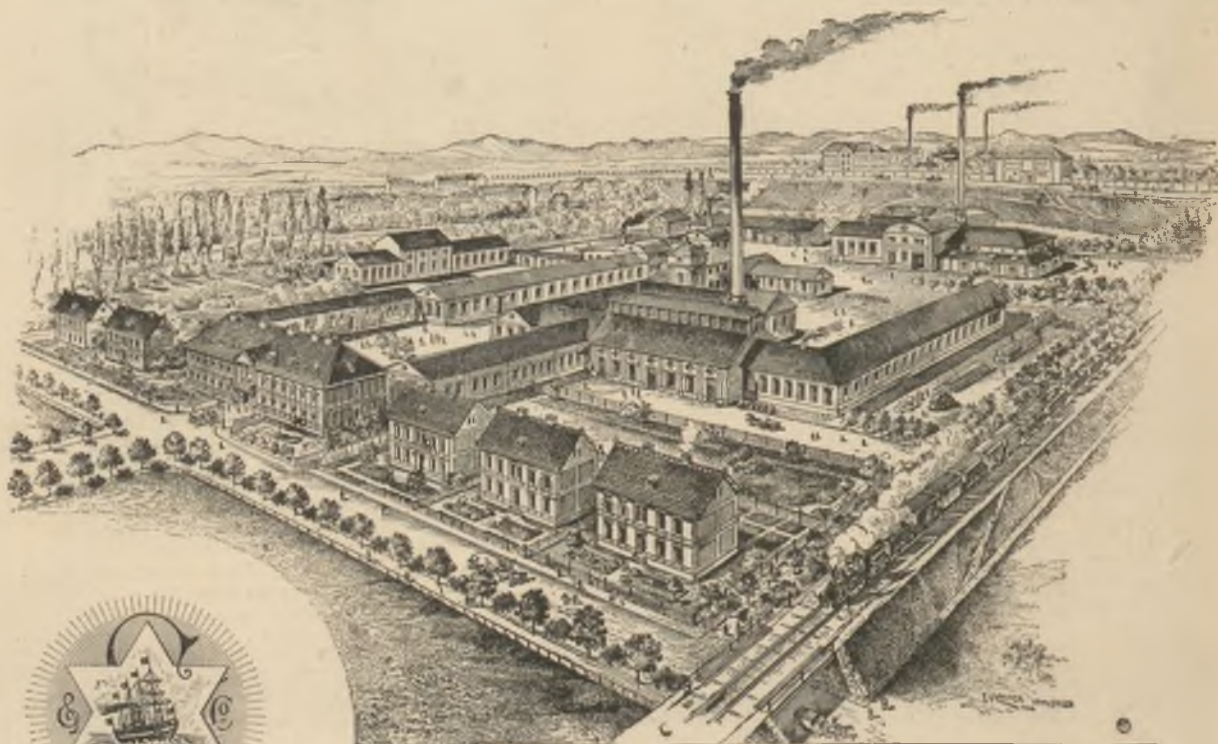
Használt gyorsajtókat

alaposan kijavítva és átalekítva, jóállás mellett jutányos árért eladóak.

Könyv- és Könyomdai Festékgár

Koromégetés * Kenczefőzés * Hengeranyag

Gyár Klein-Schwechaton (Bécs mellett) van.

SCHIFF, SRPEK & COMP.

I., Lothringerstrasse 3. * KÖZPONT: BÉCS, * I., Lothringerstrasse 3.

A gyártmányok védjeggyel vannak ellátva. A védjegy a fenti kép alsó részén látható.

A cég budapesti
kizárólagos képviselője és raktára

KALMÁR LAJOS

BUDAPEST
VII. ker., Dohány-utca 10. szám.
TELEFON 66-63.

Figyelmeztetés.

A zord idő beálltával a nyomdáknak a hengerek át- és ujjaöntése szükségessé válik, mely alkalommal bátorkodunk a t. nyomdatulajdonosoknak legkitűnőbbnek elismert hengeranyagainkat a következő árak mellett ajánlani:

- »Austria« extra kgja . . . . . 1 frt 60 kr.
- » prima » . . . . . 1 » 30 »
- »L« hengeranyag » . . . . . 1 » 15 »

Fenti árak franco házhoz szállítva értetődnek. — Bátorkodunk a t. nyomdatulajdonosok becses figyelmét különösen »L« hengeranyagunkra felhívni, mely úgy kitűnő minősége, mint olcsó ára által előszeretettel használhatók.

Mintákkal bármikor kívánatra díjmentesen szívesen szolgálunk.

Böle József

Nyomdai asztalos

Budapest, VIII., Vas-utca 7. sz.

Mindennemű könyvnyomdai fa-felszerelések, szekrények, regálisok első kézből gyári áron.

Állandóan dúsan felszerelt raktár.

1888-1894. évfolyam.

Legalkalmasabb és leg-
hasznavehetőbb
ajándék tan-
czoknak

a

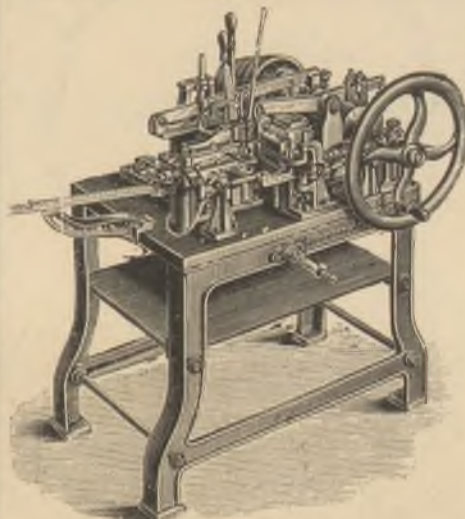
Magyar Nyomdászok Évkönyve

A
hét év-
folyam ára

együttesen meg-
rendelve 3 forint
egyenként 50 krajczár.

Megrendelhető a Gr. Sz. Kiadó-
hivatalánál Budapest, Hold-u. 7.

GÉPGYÁR Különlegességek az öntőde, rézléniagyártás töm-
öntőde és galván-lemezek minden szükséges kelleiből
s a nyomdai szakmába vágó minden műszerekből

KÜSTERMANN & COMP.

BERLIN, N. 20.

UJ COMPLETT ÖNTŐ-GÉPEK.
Főülmulhatlan, utól nem ért munkaképességgel. Pontos
magasság, csekély anyag-veszteség.

Géplevelboríték * Gyászlapok

Névjegy-karton

Gyári főraktár Magyarország részére:

GOLDZIEHER GÉZA

BUDAPEST

V. kerület, Arany János-utca
20. szám alatt.

A MYRTLE MARK kapható minden papirkereskedésben.

Legjobb és legkitünőbb
minőségű

Papíráruk.

GESCHÜTZT.

Myrtle
Mark

DEPOSÉ.

Rézlénia-gyár és
betűöntőde
BERTHOLD H.
BERLIN SW.
Belle-Alliance-Strasse
88 sz.

✱
Teljes
nyomda-borendezések.

Mintalapok
és árjegyzékek kívánságra
ingyen és bérmentve.

Gyors szállítás
és jutányos árak.

Könyv- és könyvmdai
festékek gyára.

WÜSTE F.
— BÉCS —
I., Kolowratring 9. szám.

GYÁRT: Fekete és színes, kő-
és könyvnyomdák részére,
valamint réznyomáshoz szük-
séges mindennemű és színű
festékeket,
hengeranyagot
és
firniszt.

Szükség esetén

Postapapírokban: fehér és színes, Bankpost, ivrét, negyed és nyolczad alakban, vonalozva és kockázottan;

Iró és fogalmazó papírok: irodai, posta és minden alakban;

Okmány- és könyvpapírok;

Nyomató papírok: famentes, középfinom és közönséges, újságok, folyóiratok és könyvek, zeneművek és könyvmdai munkák részére;

Illustrációk nyomtatására szolgáló papírok amerikai módon előállítva: díszművek, fény- és színnyomatok, metszetek részére;

Színes papírok: borítékok, falragaszok, újságmellékletek stb. számára;

Karton-papírok: fehér, színes és levelező-lapkarton a legnagyobb választékban;

Rajzpapírok: tekercsek és ívekben;

Itatós- és szűrlepapírok;

Csomagoló és göngyölő papírok: minden czélokra;

Fénylemezek (posztónyírólemezek) és mindennemű

Lemezekben kérem szíves megbízásaival hozzam fordulni.

MOIRET F. ÖDÖN

PAPÍRNAGYKERESKEDÉS
ÉS GYÁRI PAPIRRAKTÁR

Budapest, V. kerület, Gyapju-uteza 6. szám.

Roeder Gusztáv és Tsai

cs. és kir. szab. Marschendorfi papírgyár raktára
és képviselősege.

»Steyrermühl«

papírgyár és kiadótársaság Aichberg-Steyrermühle
képviselősege és raktára.

Nagy választékot tart a legkülönbé-
lező és divatos

Könyv- és Czimírásokból.

Elvállal igen jutányos áron egész
nyomdai berendezéseket.

FISCHER ÉS MIKA

BETŰ- ÉS TÖMÖNTÖDE
BUDAPEST

VII., Király-uteza 83. sz.

★

Folytonos készletben tart szerb és
héber betűket, körzeteket és kizá-
rásokat, nyomdai szerelvényeket,
betűszekrényeket és állványokat,
a leggyorsabban készítve és legjobb
minőségben kiállítva.

Betűöntőde

Ludwig & Mayer

M/m. Frankfuriban.

✱

Ajánlja általánosan elismert, legjobb anyag-
ból készült

KENYÉR, CZÍM- ÉS DÍSZBETŰIT,
KÖRZETEIT

és egyéb

DÍSZITMÉNYEIT.

★

A cég képviselője Budapesten

FRKUND JÓZSEF

Király-uteza 112., II. em.

Ujság, mű,
illusztráció,
dizsmű,

másoló

és mindenféle

szines festékek,
kenőzék, bronzok.

»Patent«

gelatin
hengeranyag
stb.

Vegyműszaki
és
VEGYÉSZETI
TERMÉNYEK
készítése.

Államilag kedvezményezett festékgár.

Kurzmeil János
és **Társai**

☼ Telefon 270

Első Magyar

Könyv- és Könyomdai Festék-Gyár

BUDAPESTEN.

Iroda és raktár:

V. kerület, Hold-utca
23. szám.

Gyárak:

IX., Márton-utca 19.,
Vendel-utca 17.

★

A temesvári kiállításon ezüst éremmel
díjazva.

BETÜÖNTÖDE RÉSZVÉNY-TÁRSASÁG

BUDAPEST

VI., Dessewffy-uteza 32. VI., Dessewffy-uteza 32.

Egész nyomdai berendezések ♦ ♦ ♦
jutányosan és gyorsan foganatosíttatnak.

Folyton dúsz raktárt tart magyar, német, horvát, szerb, román és bolgár ékezetű

Könyv- és Czimirásokban
továbbá

Körzetek, Rézléniák és Kizárásokban,
A legkülönfélébb ékítmények és egyéb nyomdai felszerelvényekben.

E lap szövege az öntöde betűivel nyomtatott.

Pesti könyvnyomda-reszveny-társaság

Nyitra. Huszár István. Iritzer Zsigmond. Özv. Neugebauer Anna. Reicheles Lipót.	Resicza. Eisler József. »Hungária« könyvnyomda.	Szakolcza. Skarnitzl József örökösei.	Szerencs. Simon József.	Turóc-Szt-Márton. Magyar nyomda. Részvény-nyomda.
Oravicza. Kehrer C. Wunder Károly.	Rimaszombat. Györfy P. G. Rabely Miklós.	Szarvas. Sámuel Adol. Szikes Antal.	Szigetvár. »Corvina«-nyomda (tulajd. Fried Dávid).	Ujpest. Kaczander és Fuchs. Steiner Károly.
Orosháza. Kellner Albert. Pless N. Veres Lajos.	Rozsnyó. Kovács Mihály.	Szász-Régen. Burghardt Rézso. Sebesch Károly.	Szilágy-Somlyó. Béllőni Sándor.	Ujvidék. Fuchs Emil és Társa. Hirschenhauser Benő. Miletics Szvetozár. Pajevics Arzen. Popovics Testvérek. Szerb kolostorok könyvnyomdája.
Ó-Becse. Löwy Lajos. Ivanits és Gavansky.	Rózsahegy. Salva Károly.	Szász-Sebes. Stegmann János.	Szolnok. Bakos Istvánné. Fuchs Lipót. Hay Fülöp. »Szolnoki Híradó« ny. Wachs N.	Ungvár. Gellisz Miksa. Jäger Bertalan. Lévai Mór. Székely és Illés.
Ó-Kanizsa. Bruck P. Pál.	Sárgogárd. Spitzer Jakab.	Szatmár-Németi. Molnár János. Nagy Lajosné. »Pázmány« könyvnyomda. Litteczky Endre »Szabadsajtó« nyomdája.	Tab. Pfeifer Ignác.	Ujverbász. Berkovics Márk főlkönyomdája.
Ó-Orsova. Handl József. Orsovai könyvny. r.-t.	Sárvár. Jacoby Bálint.	Szeged. Bába Sándor. Endrényi Imre. Endrényi Lajos. Engel Adolf. Fürtös Testvérek. Schulhof Károly. Várnai Lipót.	Tapolcza. Löwy B.	Vác. Mayer Sándor. »Hunnia« nyomda (tulajd. Kohn Viktor).
Ó-Széplak. Nyittravölgyi Gazd. Egylet nyomdája.	S.-A.-Ujhely. »Zemplén« nyomdája (tul. Éhler Gyula). Löwy Adolf. Landesmann M. és Társa.	Szeghalom. Kovács Antal.	Tata. Engländer Jakab.	Vág-Ujhely. Brück Samu. Horovitz Adolf.
Paks. Rosenbaum Miksa E.	Sárospatak. Ev. ref. főisk. nyomdája; Steinfeld Jenő.	Szegzárd. Báter János. Ujfalussy Lajos.	Temesvár. Csanád-egyházmezei nyomda. Csendes J. Délmagyarországi szövetkezeti nyomda. Kiss L. Mangold Sándor. »Posauna« nyomdája. Rác M. Stern Gusztáv. Stéger Ernő. Uhrmann Henrik. Veres Samu. »Unione«-könyvnyomda (tul. Ifj. Steiner Károly).	Versecz. Gresits M. Kirchner J. E. özvegye. Kehrer Lajos. Wettl és Veronits.
Pancsova. Jovanovics Testvérek. Kosancics M. Miklós. Wittigschlager Károly.	Segesvár. Jördens Testvérek. Horeth Frigyes.	Székelyhid. Kohn Sámuel.	Veszprém. Krausz A. Fia. »Petőfi« nyomda. Egyházmezei könyvny.	Zala-Egerszeg. Özv. Tahy Rozália. Breisach Samu.
Pápa. Goldberg Gyula. Nobel Ármin. Reform. főisk. nyomda	Selmeczbánya. Joerges A. özvegye.	Székely-Udvarhely Becsek Dániel. Betegh Pál.	Zala. Seres Samu.	Zala-Egerszeg. Özv. Tahy Rozália. Breisach Samu.
Pécs. Madarász Béla. Taizs József. Telegdi Ármin.	Sepsi-Szt-György. »Jókai« részv.-nyomda.	Sopron. Breiner E. és Fia. Litfass Károly. Romwalter Alfréd. Reininger Ármin. Blum Ármin.	Zala. Seres Samu.	Zala-Egerszeg. Özv. Tahy Rozália. Breisach Samu.
Pécska. Ruber István.	Siklós. Löwy Miksa. Harangozó József.	Székesfejérvár. Kaufmann Fáni. Singer E. Számmer Imre. Számmer Kálmán. »Székesfeh. és Vidéke« ny.	Zala. Seres Samu.	Zala-Egerszeg. Özv. Tahy Rozália. Breisach Samu.
Perjámos. Pirkmayer Alajos.	Sopron. Breiner E. és Fia. Litfass Károly. Romwalter Alfréd. Reininger Ármin. Blum Ármin.	Szempcz. Fischer Náthán.	Zala. Seres Samu.	Zala-Egerszeg. Özv. Tahy Rozália. Breisach Samu.
Petrosény. Figuli Antal.	Stájerlak. Rose V.	Szentesi. Szentesi első könyvny. részvény-társaság. »Szentes és Vidéke« nyomdája.	Zala. Seres Samu.	Zala-Egerszeg. Özv. Tahy Rozália. Breisach Samu.
Pöstyén Gipsz H.	Sümeg. Horvát Gábor.	Szent-Gotthárd. Ifj. Wellisch Béla.	Zala. Seres Samu.	Zala-Egerszeg. Özv. Tahy Rozália. Breisach Samu.
Pozsony. Alkalay Adolf. Angermayer Károly. Éder István. Wawra Antal. »Westungarischer Grenzboten« nyomdája. Wigand K. F.	Szabadka. Bittermann József. Bleszits Vincze. Schlesinger Sándor. Székely Simon. Krausz és Fischer.	Szenicz. Bezso János és Társa.	Zala. Seres Samu.	Zala-Egerszeg. Özv. Tahy Rozália. Breisach Samu.
Putnok. Gaerner Ignác.	Szamos-Ujvár. Gör. kath. egyházmezei nyomda. »Aurora« nyomda.	Szerec. Sterner Dávid.	Zala. Seres Samu.	Zala-Egerszeg. Özv. Tahy Rozália. Breisach Samu.

 Az esetleges változásokat kérjük velünk tudatni.

HORVÁT- ÉS SZLAVONORSZÁGBAN.

Belovar. Fleischmann F. Kolešar N.	Illok. Wortmann A.	Petrinja. Benkő Károly.	Varasd. Platzer József. Stiefler J. B.	Granitz Ignác. Hühn Gyula. Kralj Iván. Jovanovic Pajo. Kugli és Deutsch. Rulic Ferencz. Scholz Antal »Národne Novine« ny.
Bród (Sz. m.). Schulmann H.	Kapronca. Kostincer K.	Pozsega. Klein Lipót.	Vinkovce. Laubner Károly.	Zengg. Luster Hubert.
Diakovár. Egyházmezei nyomda.	Karlóca. Pavlović K.	Ruma. Wagner J.	Virovitica. Habianec F.	Zimony. Grabovački M. Sopron A. Baics S.
Eszék. Laubner Károly. Pfeiffer Gyula. Schaffer Alajos.	Károlyváros. Hauptfeld Károly.	Sziszek. Fanto Adolf. Jünker F.	Virje. Ljubić N.	Zsid. Manković P.
Gospic. Zupan M.	Kőrös. Neuberg Gusztáv.	Susak. Grosse küstenländische Buchdruckerei.	Vukovár. Jancsik E.	
	Mitrovicza. Mitroviczai horvát könyvnyomda-részv.-társaság. Trumić Konstantin.	Uj-Gradiska. Bauer Mór.	Zágráb. Albrecht K. Brusina Antal. Részvény-nyomda.	

A könyvnyomdász- és betűöntő-segédek egyletei.

Magyarország.

Magyarországi Könyvnyomdászok és Betűöntők Egylete. Központi vezetőség: Budapest, VIII., Stáhy-utca 1. Elnök: Czettel Gyula; számvívó (pénztárnok): Steiner Adolf; hivatalnokok: Novitzky László, Zaka Lajos. — **KERÜLTEK: Arad:** Elnök: Muskát B.; pénztárnok: Buday Gyula. **Brassó:** Elnök: Feminger Károly; pénztárnok: Merkl János. **Debreczen:** Elnök: Kenderessy Lajos; pénztárnok: Török Ferencz. **Kassa:** Elnök: Rosa Viktor; pénztárnok: Streck A. Béla. **Kolozsvár:** Elnök: Gombos Ferencz; pénztárnok: Kujedán Gyula. **Nagyvárad:** Elnök: Freund Lajos; pénztárnok: Grósz Mór. **Pécs:** Elnök: Taizs József; pénztárnok: Fiedler Károly. **Szeged:** Elnök: Zeisler M.; pénztárnok: Schwarcz Ferencz. **Temesvár:** Elnök: Freta János; pénztárnok: Doraszil Ferencz.

Nagyszébeni Könyvnyomdászok Egylete. Elnök: Binder Lajos (Mészáros-utca 47).

Pozsonyi Könyvnyomdászok és Betűöntők Egylete. Székhely: Pozsony. Elnök: Schweitzer J.; pénztárnok: Hampel Mihály.

Szaktárs-körök a fővárosban.

Könyvnyomdászok Szakköre.

Elnök: Tanay József (Pesti könyvnyomdász-végy-társaság).

Budapesti könyvnyomdászok és betűöntők jótékonyági köre.

Elnök: Concha Károly (Hornyánszky V. könyvnyomdája, VI., Aradi-utca 14).

Budapesti gépmesterek és nyomók köre. Elnök: Hrasche Ferencz (Kosmos-nyomda, Aradi-utca 8).

Budapesti hírlapszedők köre.

Elnök: Lipták Lajos (Athenaeum-nyomda).

Budapesti betűöntők köre.

Elnök: Feldmann I. Pál (Fischer és Mika betűöntődjé).

Budapesti könyvnyomdászok és betűöntők hitelszövetkezete.

Elnök: Schwind Béla (Pesti Lloyd-Társulat könyvnyomdája).

»Ébredés«-dalkör.

Elnök: Tanay József (Pesti könyvnyomdász-végy-társ.)

»Typographia«-dalkör.

Elnök: Galateo Béla (Államnyomda).

Szaktárs-körök a vidéken.

»Typographia«-dalegylet Temesvár.

Elnök: Freund Gyula, nyomdatulajdonos.

Horvát- és Szlavonország.

A horvát-szlavóniai könyvnyomdászok egylete. (Hrvatsko tipografsko društvo za Hrvatsku i Slavoniju). Elnök: Wieser Adolf (Granitz-féle nyomda), Zágrábban.

Ausztria.

Alsó-Ausztria. Az alsó-ausztriai könyvnyomdászok és betűöntők egylete. Elnök: Mies Károly. Egyleti helyiség: Bécs, VII., Zieglergasse 25.

Bukovina. A bukovinai könyvnyomdászok és betűöntők egylete. Elnök: Hyna Adalbert, Czernowitz, az Eckhardt-féle nyomdában.

Csehország. A csehországi könyvnyomdászok és betűöntők egylete. »Typografická Beseda«. Elnök: Krunert Károly, Prága, Smečkagasse 599. II.

Felső-Ausztria. A felső-ausztriai könyvnyomdászok és betűöntők egylete. Elnök: Herzog János (az »Arany szarvas« vendéglőben. Hirschgasse) Linzben.

Karintia. A karintiai könyvnyomdászok, kőrajzolók és nyomók egylete. Az egylet elnöke: Prossen Nándor (Leon-féle nyomda), Klagenfurtban.

Krajna. A krajnai könyvnyomdászok, kőrajzolók és nyomók egylete. (Družtvo tiskarjev, kamenopiscev in kamenotiskarjev na Kranjskem.) Elnök: Pavlicsek József, (katholikus könyvnyomda), Laibachban.

Morvaország. A morvaországi könyvnyomdászok és betűöntők egylete. Elnök: Klima Károly, Thalgsasse 5, Brünnben.

Salzburg. A salzburgi könyvnyomdászok betegsegélyző-egylete. Elnök: Reyer Ferencz (Oellacher-féle könyvnyomda), Salzburgban. — A salzburgi könyvnyomdászok önképző-egylete. Elnök: Mosslechner József (Pustet-féle könyvnyomda), Salzburgban.

Stájerország. A stájerországi könyvnyomdászok és betűöntők segélyző-egylete. Elnök: Stingl Viktor (Styria-könyvnyomda), Grácban.

Szilézia. A sziléziai könyvnyomdászok egylete. Székhely: Troppau. Elnök: Heinz Nándor, Ratiborer Vorstadt 36.

Tirol és Vorarlberg. A tirol és vorarlbergi könyvnyomdászok és betűöntők egylete. Elnök: Bossmann Adolf (egyleti nyomda), Innsbruckban.

Európa többi országai.

Belgium. Fédération typographique. (Belgisch Bockdrukkersbond.) Elnök: F. Van Ausloos.

Bulgária. A bulgáriai könyvnyomdászok egylete. (Blgarsko Typografsko druzestvo.) Elnök: Colakow Tódor, a bolgár államnyomdában, Szófiában.

Dánia. Den typografiske Forning i Kjöbenhavn. Elnök: Petersen V., Bordingss Bogtrykkeri, Nybrogade 12, Kopenhága. — Dansk typografisk Forening. Elnök: Rasmussen H. F. (a »Kolding Folkeblad« nyomdája), Kolding (Jütland).

Franciaország. Fédération française des travailleurs du livre. A központi bizottság titkára Keufer A., székhelye: Paris, 20, Rue de Savoie.

Luxemburg. Luxemburgi nyomdász-egylet. (Association typographique de la Ville de Luxembourg.) Elnök: Dornseiffer H., Beffort-nyomda (Louvigny-üt).

Németország. A német könyvnyomdászok segélyegylete. Elnök: Döblin Emil, Chamissoplatz 5, III., Berlin SW. — Elzász-Lotharingia könyvnyomdászainak és betűöntőinek segélyegylete. Elnök: Donát Miksa, Langstrasse 48, III., Strassburgban.

Norvégia. Norsk Centralforening for Bogtrykkere. Elnök: Schulze F. P., »Dagbladets« nyomdája Kristianiában.

Olaszország. Associazione fra gli operai tipografi italiani per l'introduzione e l'osservanza della tariffa. Elnök: Sgr. Angelo Carugati, tipografia Operaira, Corso Vittorio Emanuele 12—16; egyleti helyiség via Rovello 1, Milánóban.

Orossország. Nyomdász-társaság Rigában. A levelek Wagner Józsefhez, Hacker-féle nyomda, czimzandók.

Románia. »Gutenberg«, a nyomdák munkások általános, kölcsönös, segélyző-egylete. (Societate generala de ajutor reciproc a lucratorilor tipografi din România.) Elnök: Al. J. Stamate, Boulevard Elisabeth 39, Bukarest.

Svájc. Svájcezi nyomdász-szövetkezet. Központi elnök: Amunan H., Oberstrasse 81, St.-Gallenben.

Svédország. Svenska Typograförbundet. (Svéd nyomdász-cgyesület). Elnök: Eindström Otto, Beckmann-nyomda Stockholmban.

Szerbia. Szerb nyomdászok egylete. (Družina tipografskih radnika u Srbiji.) Elnök: Milojevits Péter, a szerb államnyomdában Belgrádban.

A többi egyletek vagy egyáltalán nem, vagy csak részben állanak velünk kölcsönösségekben.

A Magyar

Nyomdászok Évkönyve

1896-ik XI. évfolyama

megrendelhető e lapok kiadóhivatalánál.

Ára helyben 60 kr., vidékre 67 kr.

Gyűjtőknek tiszteletpéldány jár.